

**UCHWAŁA NR XLII/450/2021
RADY MIEJSKIEJ W OPOCZNIE**

z dnia 30 grudnia 2021 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Gminy Opoczno na lata 2022-2024

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 i 1834) oraz art. 176 pkt 1 i art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 821; z 2021 r. poz. 159 i 1006) Rada Miejska w Opocznie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Wspierania Rodziny dla Gminy Opoczno na lata 2022-2024, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Opoczna.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia, z mocą obowiązującą od 1 stycznia 2022 r.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej w Opocznie

Anna Zięba

Załącznik do uchwały Nr XLII/450/2021
Rady Miejskiej w Opocznie
z dnia 30 grudnia 2021r.

Gminny Program Wsparcia Rodziny dla Gminy Opoczno na lata 2022-2024

*„Pośród tych wielu dróg rodzina jest drogą pierwszą i z wielu względów najważniejszą.
Jest drogą powszechną, pozostając za każdym razem drogą szczególną, jedyne
i niepowtarzalną, tak jak niepowtarzalny jest każdy człowiek.*

*Rodzina jest tą drogą,
od której nie może on się odłączyć:*

*Wszak normalnie każdy z nas w rodzinie przychodzi na świat,
można więc powiedzieć, że rodzinie zawdzięcza się fakt bycia człowiekiem.
A jeśli w tym przyjściu na świat oraz w wchodzeniu w świat człowiekowi brakuje rodziny, to
jest to zawsze wyłom i brak nad wyraz niepokojący i bolesny, który potem ciąży nad całym
życiem”*

(Jan Paweł II, „List do Rodzin”, n.23)

Spis treści

I. Wstęp.....	4
II. Wspieranie rodziny - podstawy teoretyczne	5
1. Rodzina	5
2. Typologia rodziny	5
3. Wychowanie	6
4. Funkcje rodziny.....	7
III. Wspieranie rodziny- podstawy prawne	7
1. Ustawodawstwo krajowe i lokalne	7
2. Zadania własne Gminy w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej:.....	8
2.1 Partycypacja w kosztach utrzymania dzieci z Gminy Opoczno	9
2.2 Ustawa o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „ Za życiem”	10
IV. Diagnoza sytuacji rodzin na terenie Gminy Opoczno	11
1. Demografia	11
2. Edukacja i szkolnictwo	13
3. Wykształcenie.....	15
4. Bezpieczeństwo w Gminie Opoczno	16
5. Beneficjenci, korzystający z pomocy Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie.....	17
6. Przemoc w rodzinie	22
V. Analiza SWOT	27
VI. Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2022-2024.....	28
1. Cel główny Programu.....	28
2. Cele szczegółowe Programu	28
3. Realizatorzy i Partnerzy Programu	29
4. Adresaci Programu	30
5. Harmonogram działań	31
6. Monitoring i ewaluacja.....	39
7. Źródła finansowania	39
8. Podsumowanie	40

I. Wstęp

Obowiązek opracowania Gminnego Programu Wspierania Rodziny wynika z art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz.U. z 2020 r., poz. 821 z późn. zmianami), który w ramach zadań własnych gminy przewiduje „opracowanie i realizację 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny”.

Rodzina od zawsze stanowiła podstawową komórkę społeczną, na której opiera się społeczeństwo. W jej skład wchodzi odpowiednio: rodzice i dzieci. Rodzina jako grupa społeczna przekazuje wartości, dziedzictwo kulturowe, a przede wszystkim zapewnia ciągłość biologiczną społeczeństwa. Do prawidłowego rozwoju dziecka potrzebuje głównie stymulacji ze strony rodziny: miłości, zapewnienia poczucia bezpieczeństwa oraz zaspokajania podstawowych potrzeb. Rodzina ma za zadanie pełnić określone funkcje. Jako naturalne środowisko wychowawcze oddziałuje na osobowość każdego człowieka najsilniej i najdłużej, w sposób świadomy lub nieświadomy kształtuje jego wizję społeczeństwa, wyznawane wartości, sposób późniejszego funkcjonowania oraz wpływa na posiadane umiejętności interpersonalne.

Wobec niekwestionowanej roli rodziny w prawidłowym rozwoju dziecka należy dążyć do takich zmian w systemie wspierania rodziny, które pozwolą przyjąć z pomocą w odpowiednim momencie, kiedy wystąpią pierwsze poważne trudności. Możliwość otrzymania kompleksowego wsparcia w sytuacji trudnej, kryzysowej jest podstawą do zatrzymania się i podjęcia działań zaradczych.

Równie ważną kwestią jest też wsparcie rodzin, które w pewnym momencie nie poradziły sobie z prawidłowym wypełnianiem obowiązków wobec dzieci. Praca ukierunkowana na nabycie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, rozwinięcie posiadanych umiejętności, wskazanie zasobów, jakie posiada rodzina, może pozytywnie wpłynąć na dalsze jej funkcjonowanie. Myślą przewodnią zawsze musi być kwestia, że prawidłowo funkcjonująca rodzina jest najlepszym miejscem dla rozwoju i samorealizacji dzieci.

Ważnym aspektem Programu jest współpraca poszczególnych instytucji, które pracując oddzielnie, nie osiągną oczekiwanych rezultatów. Jedynie kompleksowa pomoc i wsparcie na zasadzie współpracy i zaangażowania przedstawicieli wielu środowisk daje nadzieję na osiągnięcie zamierzonych celów. Wspieranie rodziny musi być oparte o nowe rozwiązania, mające charakter działań profilaktycznych i zmierzających do reintegracji rodziny, w zakresie funkcjonowania spójnego i skutecznego systemu pomocy dla rodziny, która przeżywa trudności w wypełnianiu funkcji rodzicielskich.

Celem opracowania dokumentu jest określenie potrzeb w zakresie wspierania rodziny oraz określenie kierunku działań w celu rozwoju efektywnego systemu wsparcia rodzin. Drugą ważną przesłanką opracowania niniejszego Programu jest konieczność zaprogramowania skoordynowanych działań, które w określonym czasie i sytuacji pozwolą na osiągnięcie założonych rezultatów.

II. Wspieranie rodziny - podstawy teoretyczne

1. Rodzina

Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, w myśl art.71 pkt 1 stwierdza się, że „Państwo w swojej polityce społecznej, gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych” (Dz.U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.) oraz w art. 72 pkt 1 „Rzeczypospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony praw dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją”.

Według prawa rodzinnego, tj. Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego, rodziną jest związek małżeński kobiety i mężczyzny. Rodzina, która powstaje w chwili formalnego zawarcia związku małżeńskiego może obejmować co najwyżej dwa pokolenia tj. oprócz małżonków obejmuje ona dzieci. Dzieci są częścią rodziny do czasu wspólnego zamieszkiwania ze swoimi rodzicami.

Pojęcie rodziny nie oznacza jednak konieczności występowania pokrewieństwa pomiędzy jej członkami, gdyż rodziną w świetle prawa rodzinnego będą także rodziny zastępcze spokrewnione i niespokrewnione.

Na gruncie ustawy o pomocy społecznej pojęcie rodziny nie jest oparte na więzach pokrewieństwa. Za rodzinę w powyższym akcie, zgodnie z art. 6 pkt 14, uznaje się osoby spokrewnione i niespokrewnione, pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące, przy czym te dwie przesłanki muszą być spełnione łącznie. W tym ujęciu rodziną jest więc także związek konkubencki.

2. Typologia rodziny

Najlepsze warunki do rozwoju człowieka ma rodzina pełna. Wg T.E. Olearczyk jest to taka rodzina, w której mężczyzna i kobieta związani są węzłem małżeńskim (sakramentalnym i cywilnym), połączeni silną więzią emocjonalną, mieszkają razem i wspólnie wychowują swoje dzieci. Rodzina taka może mieć różnorodny obraz i może to być:

- 1) rodzina zdrowa, wydolna wychowawczo oraz w dobrej sytuacji materialnej;
- 2) rodzina zdrowa, lecz biedna, w złej sytuacji materialnej;
- 3) rodzina zdrowa, wydolna finansowo, lecz niewydolna wychowawczo;
- 4) rodzina zdrowa, niewydolna wychowawczo, biedna;
- 5) rodzina zdrowa psychicznie i moralnie, lecz z nękającymi ją chorobami przewlekłymi; chorymi lub upośledzonymi dziećmi;
- 6) rodzina zagrożona patologią;
- 7) rodzina patologiczna.

Przeciwieństwem wyżej opisanej rodziny pełnej jest rodzina niepełna, czyli taka, w której rolę wychowawczą sprawuje tylko jedno z małżonków. Model takiej rodziny to: dziecko – matka, dziecko – ojciec. Rodzina ta może mieć następujący charakter:

- 1) niepełna pozytywna, zdrowa, wydolna wychowawczo, stabilna, zamożna;
- 2) niepełna pozytywna, wydolna wychowawczo, w złej sytuacji finansowej;
- 3) niepełna zagrożona, z różnymi trudnościami;
- 4) niepełna patologiczna.

Jednym z rodzajów rodzin niepełnych jest także rodzina zastępcza, która zajmuje się wychowaniem i rozwojem dzieci, których rodzice nie są w stanie wychować, bądź zmarli.

Kolejnym typem jest rodzina samotnej matki. Najliczniejszą grupę stanowią tu wdowy samotnie wychowujące dzieci, kobiety rozwiedzione oraz panny z dziećmi.

Czwartą kategorię stanowią rodziny zrekonstruowane, gdzie rodzic zawarł powtórny związek małżeński, a w którym wychowują się dzieci:

- z różnych związków,
- z poprzednich związków oraz z aktualnego,
- opuszczone przez ojca lub matkę z poprzedniego, ale nie z pierwszego związku małżeńskiego.

Dla dzieci żyjących w takim typie rodziny ważne jest, aby rodzinę charakteryzował silny związek emocjonalny między dziećmi i rodzicami.

Specyficzną formą rodziny jest konkubinaty (nieformalny związek). W tej nieformalnej rodzinie proces wychowawczy będzie zależeć od tego, kim są ludzie go tworzący. Dla dziecka ważne jest to, aby niezależnie od typu rodziny, w jakiej jest wychowywane, zostały zaspokojone jego potrzeby biologiczne, a przede wszystkim psychiczne.

3. Wychowanie

Wychowanie to bardzo długotrwały proces. Pierwszymi nauczycielami dzieci są ich rodzice i to oni przede wszystkim ponoszą odpowiedzialność za ich wychowanie. Wg W. Okonia „wychowanie w rodzinie, wychowanie w kręgu rodzinnym, stanowiącym pierwszą szkołę wychowania dla ogromnej większości ludzi; skłaniają się nań czynności opiekuńczo-pielęgnacyjne rodziców względem dzieci (...) oraz czynności wychowawcze w zakresie wychowania fizyczno-zdrowotnego, umysłowego, moralno-społecznego, religijnego i estetycznego, jak również aktywność i działalność dzieci (...), stopniowo obejmująca wykonywanie różnorodnych zadań”.

Wychowawczej działalności rodziny nie jest w stanie zastąpić żadne inne środowisko wychowawcze. Dzieci odrzucone przez rodziców, pozbawione rodziny, chociaż opiekę nad nimi przejmuje państwo, dorastają w atmosferze pewnej dyskwalifikacji. Środowisko rodzinne jest najważniejszym czynnikiem decydującym o osobowości dziecka w rozwojowym okresie jego życia. Żłobek, przedszkole i szkoła tworzą sztuczne środowisko, natomiast rodzina tworzy naturalne środowisko wychowawcze. Niektórzy rodzice błędów wychowawczych w opiece nad dziećmi upatrują w działalności ww. placówek. Przebieg wychowania zależy od sytuacji, w jakiej się ono dokonuje. Inne jest wychowanie w przedszkolu, inne w szkole, a jeszcze inne w domu rodzinnym. W każdym z tych środowisk wchodzi w grę różne cele, warunki i czynniki wychowawcze. W przedszkolu dominują cele rekreacyjne, wychowawcze, a w szkole – cele dydaktyczne. W rodzinie natomiast na pierwszy plan wysuwa się wzajemna opieka, zaspokojenie potrzeb dziecka, rodzicielska

troska o prawidłowy jego rozwój i wychowanie. Rodzina kształtuje pierwsze wyobrażenie dziecka o świecie, uczy je norm postępowania, odróżniania tego, co dobre a co złe.

Istnieje jednak wiele przeszkód na drodze dobrego wychowania rodzinnego. Wiążą się one m.in. z życiową sytuacją wielu rodzin oraz różnorodnymi szkodliwymi wychowawczo postawami rodziców.

4. Funkcje rodziny

„Funkcje rodziny, to tyle co wyspecjalizowane i permanentne działania i współdziałania członków rodziny, wynikające z bardziej lub mniej uświadomionych sobie przez nich zadań, podejmowanych w ramach wyznaczonych przez obowiązujące normy i wzory, a prowadzące do określonych efektów głównych i pobocznych”.

W związku z koniecznością zaspokajania licznych potrzeb swoich członków oraz zrealizowania celów, jakie stawia przed nią szersza zbiorowość, instytucja rodzinna jako grupa społeczna posiada istotną cechę, mianowicie realizuje pewne funkcje (zadania).

Funkcje rodziny są ściśle związane z jej strukturą.

W. Okoń wyróżnia cztery podstawowe funkcje rodziny:

1. Prokreacyjna – wynikająca z dążenia człowieka do zaspokojenia popędu płciowego i posiadania potomstwa będące motywacją zawierania małżeństwa i tworzenia rodziny.
2. Wychowawcza – konsekwencja funkcji prokreacyjnej: udział rodziny w socjalizacji dziecka we wszystkich jej fazach: od wczesnej opieki do usamodzielnienia się, zapewnienia dzieciom odpowiedniego startu życiowego.
3. Gospodarcza – od niej zależy spełnienie poprzednich funkcji – prowadzenia gospodarstwa domowego zaspokajającego potrzeby materialne członków rodziny.
4. Sprawowanie pieczy – nad życiem członków, ich zachowaniem, kulturą, zdrowiem, trudnościami życiowymi.

III. Wspieranie rodziny - podstawy prawne

1. Ustawodawstwo krajowe i lokalne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483 z późn. zmianami).
2. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz.821 z późn. zmianami).
3. Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1329).
4. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 2268).
5. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz.U z 2021 r. poz. 1249).
6. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz.1119).

7. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 2050, z późn. zmianami).
8. Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 2407 z późn. zmianami).
9. Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 11 z późn. zmianami).
10. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 877 z późn. zmianami).
11. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1359).
12. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz.U. 2021 r. poz. 1915).
13. Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustalaniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1297).
14. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz.U. z 2011 r. Nr. 292, poz. 1720).
15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011r., w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. z 2011 r. Nr 209 poz. 1245).
16. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2021 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu „Dobry Start” (Dz.U. z 2021 r. poz. 1092 z późn. zmianami).
17. Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025 stanowiący załącznik do Uchwały nr XXIX/306/2021 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 29 stycznia 2021 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025.
18. Uchwała nr III/44/2018 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 21 grudnia 2018 r. w sprawie uchwalenia wieloletniego gminnego „Program osłonowy w zakresie dożywiania dzieci i młodzieży” na lata 2019-2023”.

2. Zadania własne Gminy w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej:

Zgodnie z art.176 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań własnych Gminy należy:

1. Opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny.
2. Tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny.
3. Tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:
 - a) zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia w postaci asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
 - b) organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,
 - c) prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci.

4. Finansowanie:

- a) Podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,
 - b) Kosztów związanych z udzielaniem pomocy ponoszonych przez rodziny wspierające.
5. Współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym.
6. Sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu Wojewodzie.
7. Prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

Mając na względzie powyższe uregulowania, preambułę do ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz zasadę dobra dziecka i dobra rodziny, opracowano Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2021-2024.

2.1 Partycypacja w kosztach utrzymania dzieci z Gminy Opoczno

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej określa zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej, traktując je jako dopełniające się i wzajemnie powiązane. Zgodnie z ustawą, zadaniem Gminy jest szeroko pojęta profilaktyka, praca z rodziną i pomoc w opiece i wychowywaniu dziecka. Natomiast zadania związane ze sprawowaniem rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej przypisane zostały powiatom.

Zgodnie z ww. ustawą, wydatki za dziecko umieszczone w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka, w placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym, ponosi gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej, w następującej wysokości:

- 1) 10% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka, w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
- 2) 30% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka, w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
- 3) 50% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka, w trzecim i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Tabela 1 Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej

Rok	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej	Poniesione przez Gminę koszty
2018	54	287 826,16
2019	38	268 125,45
2020	38	323 125,45

Źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie, na podstawie not księgowych wystawionych przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opocznie.

Wydatki na utrzymanie dzieci w pieczy zastępczej mają tendencję wzrostową. Analizy danych wskazują, że w kolejnych latach tendencja utrzyma się i Gmina Opoczno będzie ponosić z tego tytułu coraz większe wydatki, gdyż pobyt większości dzieci współfinansowany będzie w wysokości 50%. Wzrost nakładów finansowych na współfinansowanie pieczy instytucjonalnej wiąże się również ze wzrostem nakładów średnich miesięcznych wydatków przeznaczonych na utrzymanie dziecka w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej ustalonej corocznie.

2.2 Ustawa o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”

Z dniem 1 stycznia 2017 r. weszła w życie Ustawa o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz.U. z 2020 r. poz.1329). Ww. ustawa wskazuje, że wsparcie we wskazanym zakresie będzie realizowane między innymi przez jednostki samorządu terytorialnego oraz jednostki organizacyjne realizujące wspieranie rodziny. Nowo wprowadzone przepisy prawa dotyczą wsparcia w zakresie dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej oraz instrumentów polityki na rzecz rodziny, m.in. świadczeń gwarantowanych, do których przede wszystkim należy zapewnienie dostępności dla kobiet w ciąży oraz ich dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu, które powstały w okresie prenatalnym rozwoju dziecka lub w czasie porodu. Ustawa zakłada m.in., że rodziny uprawnione objęte będą pomocą Asystentów Rodziny na zasadach określonych w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Nowe rozwiązanie prawne zapewnia dostęp do poradnictwa w zakresie wspierania rodziny. W jego ramach można skorzystać ze wsparcia psychologicznego, pomocy prawnej (w szczególności w zakresie praw rodzicielskich i uprawnień pracowniczych), a także poradnictwa w zakresie przezwyciężania trudności w pielęgnacji i wychowaniu dziecka, dostępu do rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz świadczeń opieki zdrowotnej. Dostępną pomoc koordynować ma w swoich zadaniach Asystent Rodziny, którego zadaniem jest opracowanie katalogu możliwej pomocy, występowanie do właściwych podmiotów, w celu umożliwienia uzyskania wsparcia.

Koordynacja i wsparcie podejmowane są przez Asystenta Rodziny na wniosek osób uprawnionych do pomocy, złożony do właściwego ze względu na miejsce zamieszkania wnioskodawcy - Kierownika Ośrodka Pomocy Społecznej. Składając ww. wniosek wnioskodawca wyraża zgodę na przetwarzanie przez Asystenta Rodziny jego danych osobowych niezbędnych do wykonywania zadań wynikających z ustawy oraz zgodę na przekazywanie Asystentowi Rodziny przez podmioty współpracujące informacji o udzielonym wsparciu.

Jednorazowe świadczenie z tytułu urodzenia się żywego dziecka, o którym mowa w art. 10 ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”.

Tabela 2 Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia

Rok	Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia
2018	1
2019	2
2020	2

Źródło: Dział Świadczeń Rodzinnych i Alimentacyjnych Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie

IV. Diagnoza sytuacji rodzin na terenie Gminy Opoczno

1. Demografia

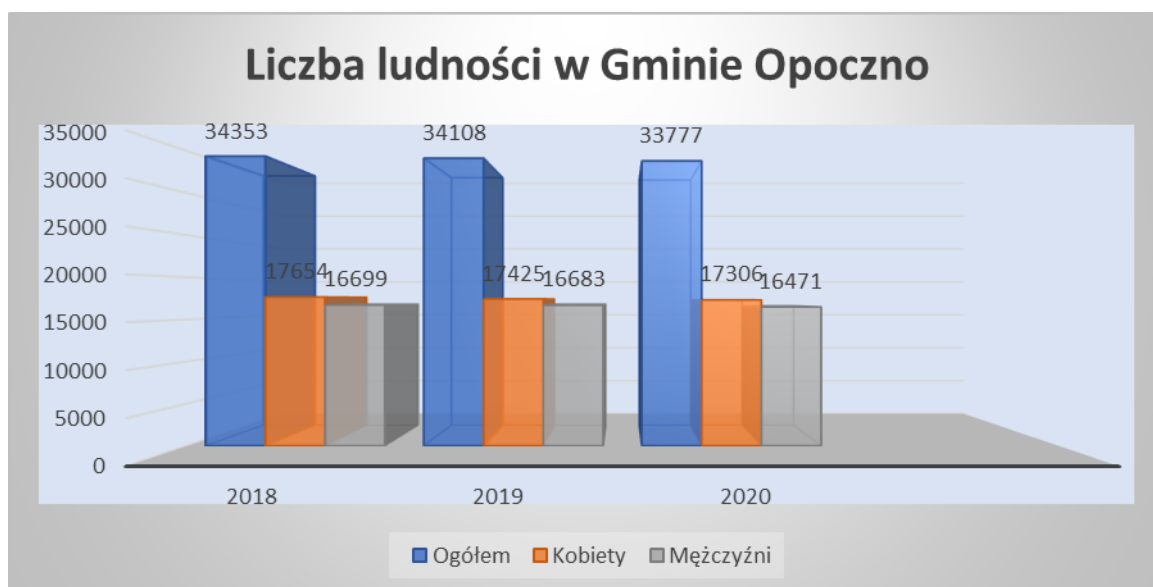
Gmina Opoczno jest gminą miejsko- wiejską, położona w województwie łódzkim i powiecie opoczyńskim. Gmina stanowi 18,3% powierzchni powiatu. Z danych GUS wynika, iż w 2020 r. w Gminie Opoczno mieszkało łącznie 33 777 mieszkańców, w tym **17 306** kobiet i **16 471** mężczyzn.

Tabela 3 Liczba ludności w Gminie Opoczno w latach 2018-2020

Rok	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
2018	34 353	17 654	16 699
2019	34 108	17 425	16 683
2020	33 777	17 306	16 471

Źródło: www.polskawliczbach.pl

Wykres 1 Liczba ludności w Gminie Opoczno

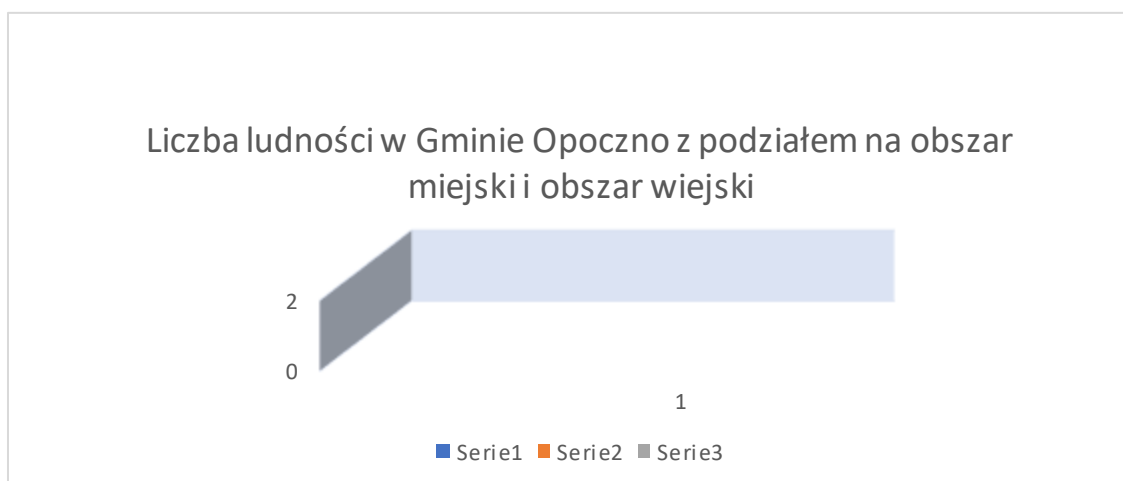
Z danych zawartych w tabeli nr 1 zaobserwować można, iż na przestrzeni ostatnich 3 lat liczba ludności zamieszkujących Gminę Opoczno nieznacznie spadła. Utrzymuje się tendencja spadkowa.

Tabela 4 Liczba ludności w Gminie Opoczno

Rok	Ogółem	Miasto	Wieś
2018	34 353	21 327	13 026
2019	34 108	21 060	13 048
2020	33 777	20 746	13 031

Źródło: www.polskawliczbach.pl

Wykres 2 Liczba ludności w Gminie Opoczno z podziałem na obszar miejski i obszar wiejski

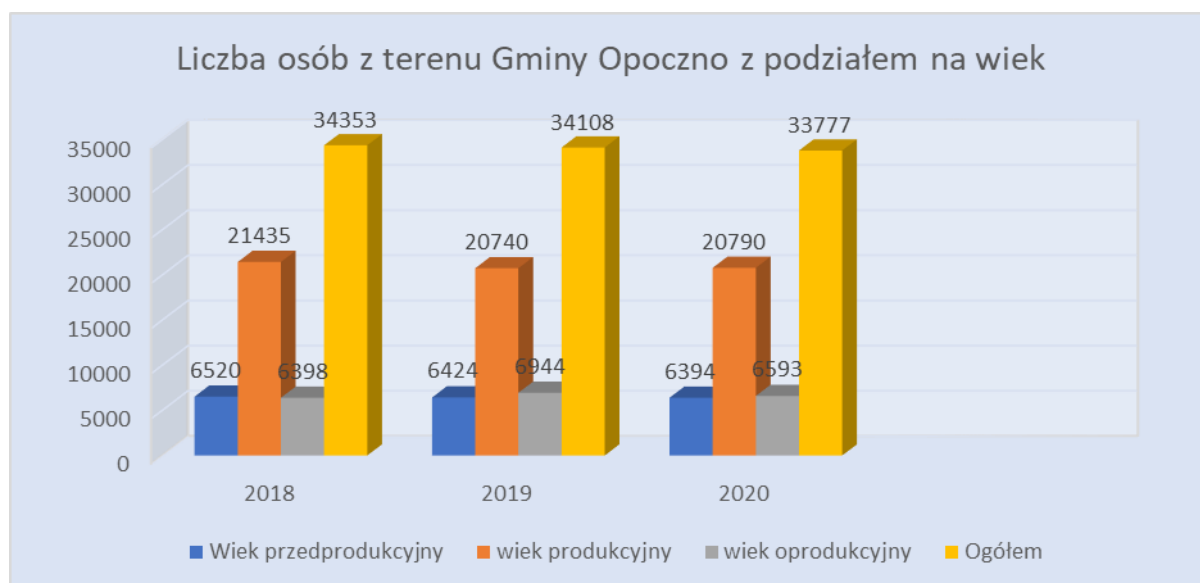
Analizując dane zawarte w tabeli nr 4 zaobserwować można, iż spadek liczby ludności jest częstszym zjawiskiem na terenie miejskim niż na terenie wiejskim.

Tabela 5 Liczba osób z terenu Gminy Opoczno w latach 2018- 2020 w podziale na grupy wiekowe

Rok	Wiek przedprodukcyjny (0-17 lat)	Wiek produkcyjny (18-64)	Wiek poprodukcyjny (60+)	Ogółem
2018	6 520	21 435	6 398	34 353
2019	6 424	20 740	6 944	34 108
2020	6 394	20 790	6 593	33 777

Źródło: www.polskawliczbach.pl

Wykres 3 Liczba osób z terenu Gminy Opoczno z podziałem na wiek

Analizując dane zawarte w tabeli nr 5 i porównując strukturę ludności w Gminie Opoczno w latach 2018-2020 stwierdzić można, że znaczący odsetek ludności stanowiły osoby w wieku produkcyjnym. Zaobserwować można natomiast systematyczny, choć niewielki spadek osób w wieku przedprodukcyjnym.

2. Edukacja i szkolnictwo

Głównym zadaniem oświatowym Gminy jest zapewnienie kształcenia, wychowania i opieki w publicznych przedszkolach, w innych formach wychowania przedszkolnego, a także w szkołach podstawowych. Za działalność szkoły lub placówki odpowiada organ prowadzący.

Tabela 6 Liczba dzieci w przedszkolach w Gminie Opoczno w latach 2018 - 2020

Rok	2018	2019	2020	Ogółem
Liczba dzieci	571	940	549	2060

Źródło: Polska w liczbach.

Wykres 4 Liczba dzieci w przedszkolach w Gminie Opoczno w podziale na poszczególne lata

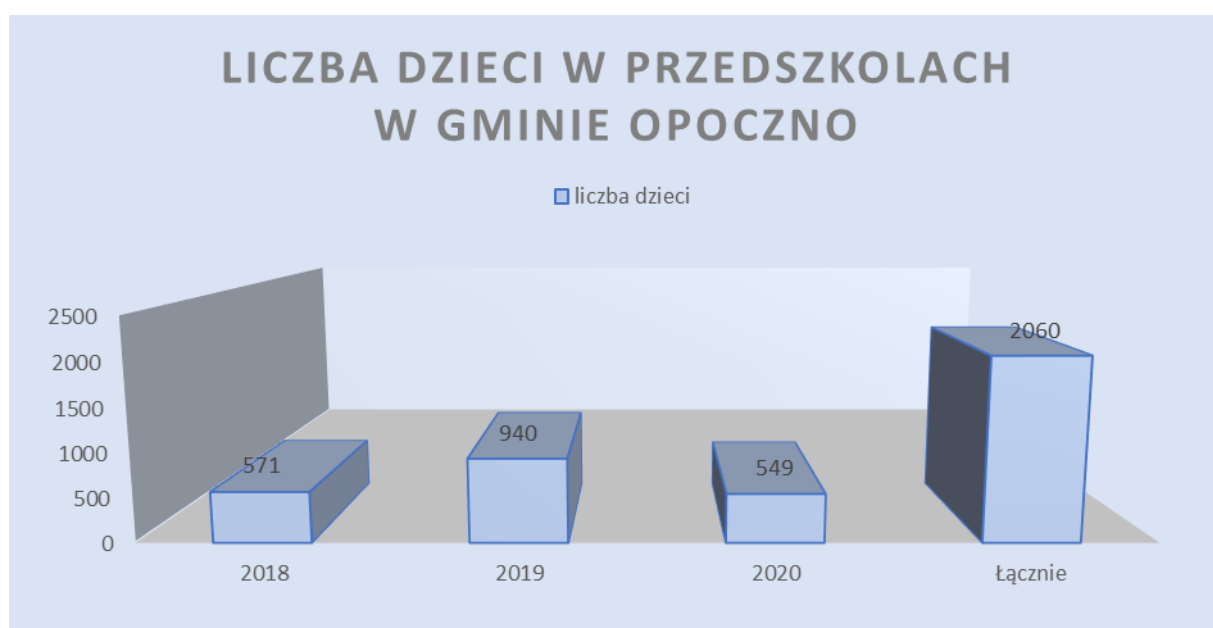

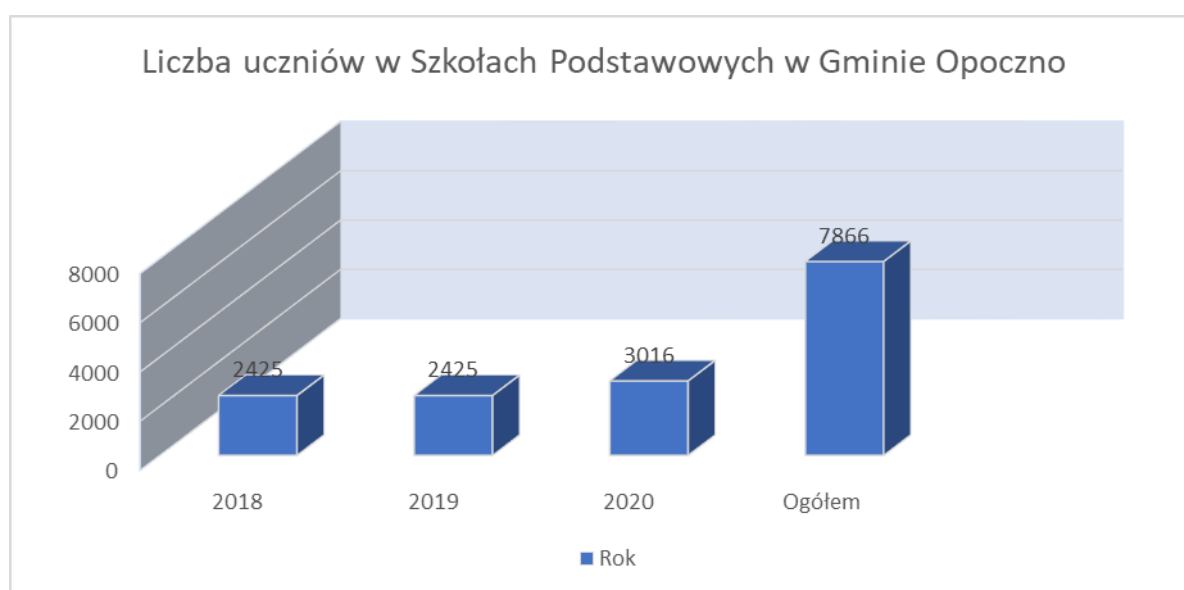
Tabela nr 6 przedstawia liczbę dzieci w przedszkolach w Gminie Opoczno w latach 2018-2020. Dominującą rolę odegrał tutaj rok 2019, w którym do przedszkoli uczęszczało 940 dzieci. Natomiast w roku 2018 i 2020 liczba dzieci utrzymywała się na podobnym poziomie.

Tabela 7 Szkoły Podstawowe w Gminie Opoczno w latach 2018-2020

Rok	2018	2019	2020	Ogółem
Liczba uczniów	2425	2425	3016	7 866

Źródło: www.polskawliczbach.pl

Wykres 5 Liczba uczniów w Szkołach Podstawowych Gminy Opoczno z podziałem na poszczególne lata

Z danych zawartych w tabeli nr 5 wynika, iż liczba uczniów szkół podstawowych znacząco wzrosła w 2020 r. W latach poprzedzających liczba uczniów była mniejsza, jednak utrzymywała się na podobnym poziomie. Ogółem w latach 2018-2020 do szkół podstawowych uczęszczało 7866 uczniów.

3. Wykształcenie

Wykształceniem określamy poświadczoną dokumentem wiedzę zdobytą w oficjalnym systemem nauczania. Jest to zasób wiedzy, umiejętności i sprawności umożliwiające jednostce poznanie otaczającego świata i skuteczne w nim działanie, wykonywanie określonego zawodu; wynik kształcenia i samokształcenia.

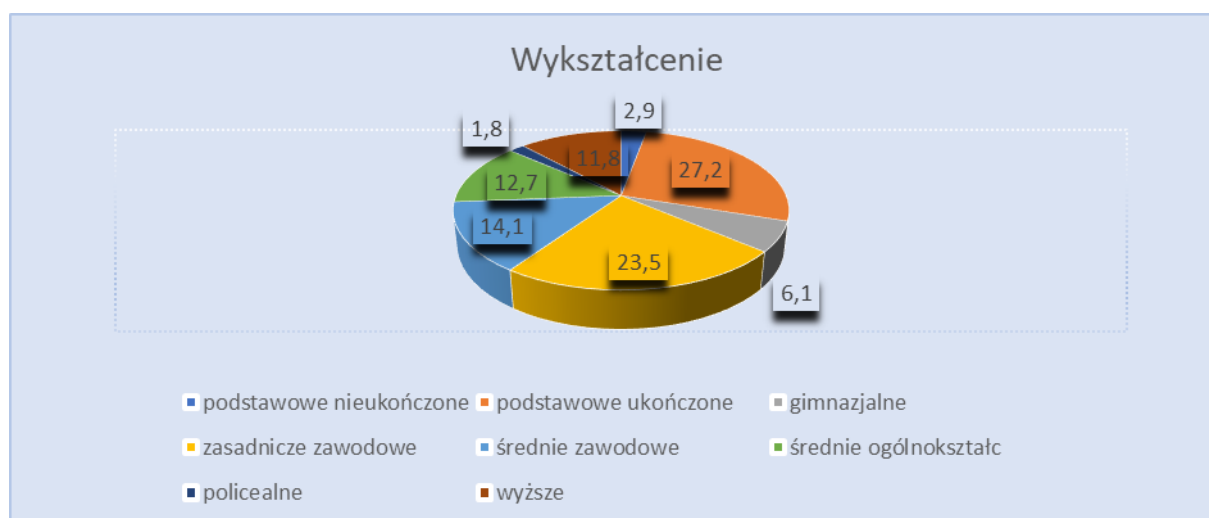
Tabela przedstawiona poniżej wskazuje na poziom wykształcenia mieszkańców Gminy Opoczno wyrażone w procentach.

Tabela 8 Wykształcenie mieszkańców Gminy Opoczno

Poziom wykształcenia	Wyrażone w %
Podstawowe nieukończone	2,9
Podstawowe ukończone	27,2
Gimnazjalne	6,1
Zasadnicze zawodowe	23,5
Średnie zawodowe	14,1
Średnie ogólne	12,7
Policealne	1,8
Wyższe	11,8

Źródło: Polska w liczbach.

Wykres 6 Wykształcenie mieszkańców Gminy Opoczno

Analizując dane zawarte w tabeli nr 8 można zauważyć, że wśród osób zamieszkujących Gminę Opoczno największy odsetek stanowią osoby posiadające wykształcenie podstawowe ukończone, natomiast najmniejszy procent stanowią osoby z wykształceniem policealnym.

4. Bezpieczeństwo w Gminie Opoczno

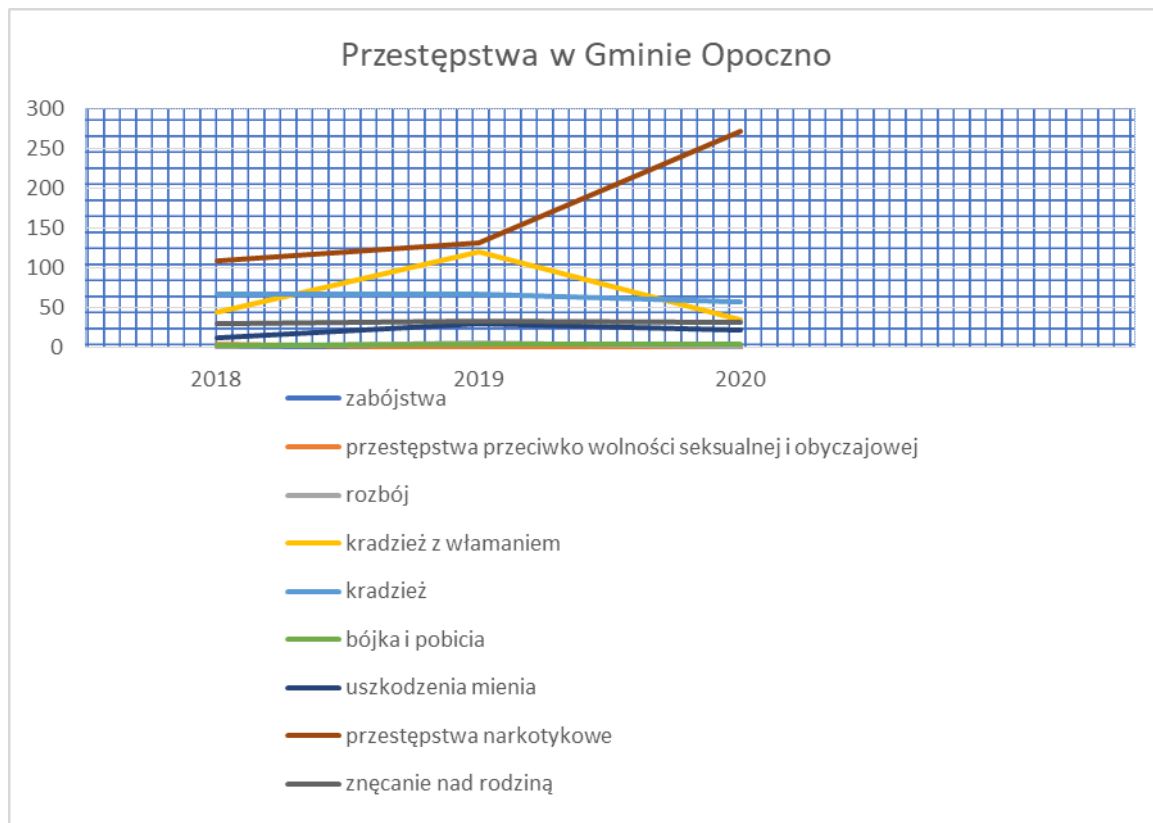
Poczucie bezpieczeństwa należy do podstawowych potrzeb człowieka i ma decydujący wpływ na funkcjonowanie osób w społeczeństwie. Policyjna służba to zarówno ściganie przestępców wykroczeń jak również służba prewencyjna. Poniżej przedstawiono tabelę z danymi dotyczącymi liczby przestępstw zaistniałych na terenie gminy Opoczno na przestrzeni lat 2018-2020.

Tabela 9 Przestępstwa stwierdzone w Gminie Opoczno w latach 2018-2020

Lp.	Przestępstwo	Rok		
		2018	2019	2020
1.	Zabójstwo	1	0	2
2.	Przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości („zgwałcenia”)	4	0	2
3.	Rozbój	2	7	1
4.	Kradzież z włamaniem	45	120	35
5.	Kradzież	68	67	57
6.	Bójka i pobicia	3	5	4
7.	Uszkodzenia mienia	13	30	22
8.	Przestępstwa narkotykowe	109	131	271
9.	Znęcanie się nad rodziną	30	33	32

Źródło: Komenda Powiatowa Policji w Opocznie.

Wykres 7 Przestępstwa w Gminie Opoczno

Z przedstawionych powyżej danych wynika, iż odnotowano spadek przestępczości, w tym przestępstw szczególnie społecznie uciążliwych. Należy zwrócić uwagę na zredukowanie liczby przestępstw dotyczących kradzieży z włamaniem.

5. Beneficjenci korzystający z pomocy Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie

Rodziny z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi stanowią znaczną część petentów pomocy społecznej. Wśród czynników, które składają się na dezintegrację rodziny wymienić należy: niezaradność życiową członków rodziny, brak stabilizacji zawodowej i materialnej (ubóstwo), niewydolność wychowawczą rodziców i zaniedbywanie obowiązków opiekuńczych względem dzieci, niski poziom kulturalny, intelektualny oraz moralny dorosłych, a także alkoholizm jednego lub obojga rodziców oraz przemoc. Ponadto wymienić należy konflikty pomiędzy małżonkami, konkubentami, jak również rodzicami i dziećmi oraz niepełnosprawność.

Zazwyczaj niekorzystne sytuacje w rodzinie współwystępują ze sobą. Z tego powodu coraz więcej rodzin i dzieci wymaga specjalistycznego wsparcia i zaangażowania wielu instytucji w

celu przezwyciężania istniejących dysfunkcji. Szukając dróg pomocy dziecku, uwagę należy skupić nie tylko na problemach dziecka, ale także na problemach jego rodziny.

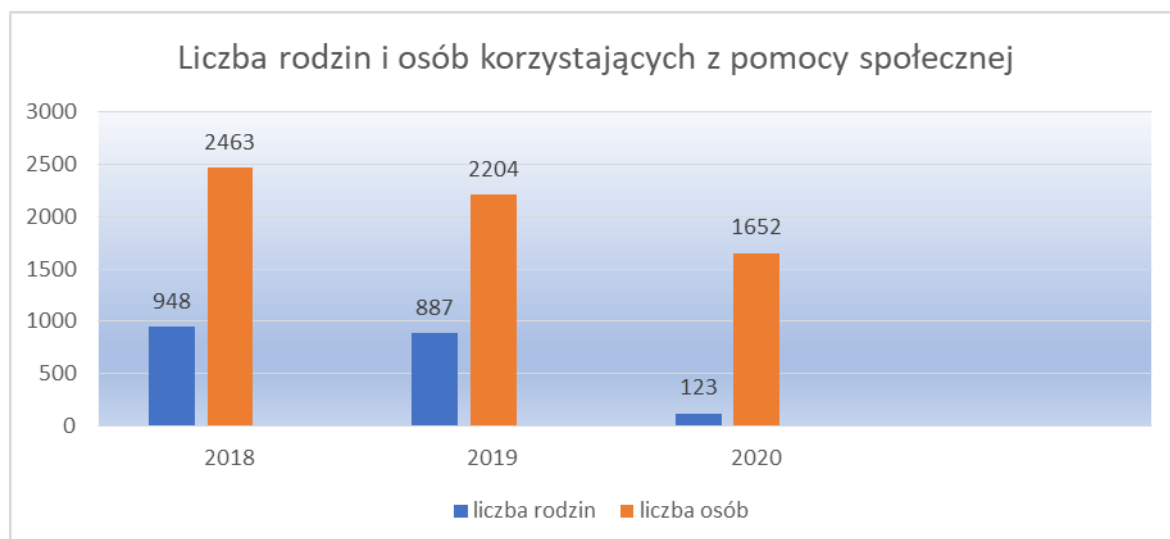
Coraz częściej zauważalny jest wzrost uzależnienia wśród młodych ludzi od internetu, gier komputerowych, telefonu komórkowego, hazardu, którzy przedkładają kontakt z drugą osobą i przyrodą na rzecz wirtualnych relacji. Na skutek niewłaściwych wzorców wyniesionych między innymi z mass mediów, kryzysu autorytetu, zaburzona jest prawidłowa komunikacja między rodzicami i dziećmi oraz relacji w środowisku rówieśniczym.

Tabela 10 Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2018-2020

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
2018	948	2463
2019	887	2204
2020	723	1652

Źródło: www.polskawliczbach.pl

Wykres 8 Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2018 -2020

Dane zawarte w tabeli nr 10 przedstawiają tendencję spadkową beneficjentów korzystających z pomocy społecznej w obszarze świadczeń finansowych.

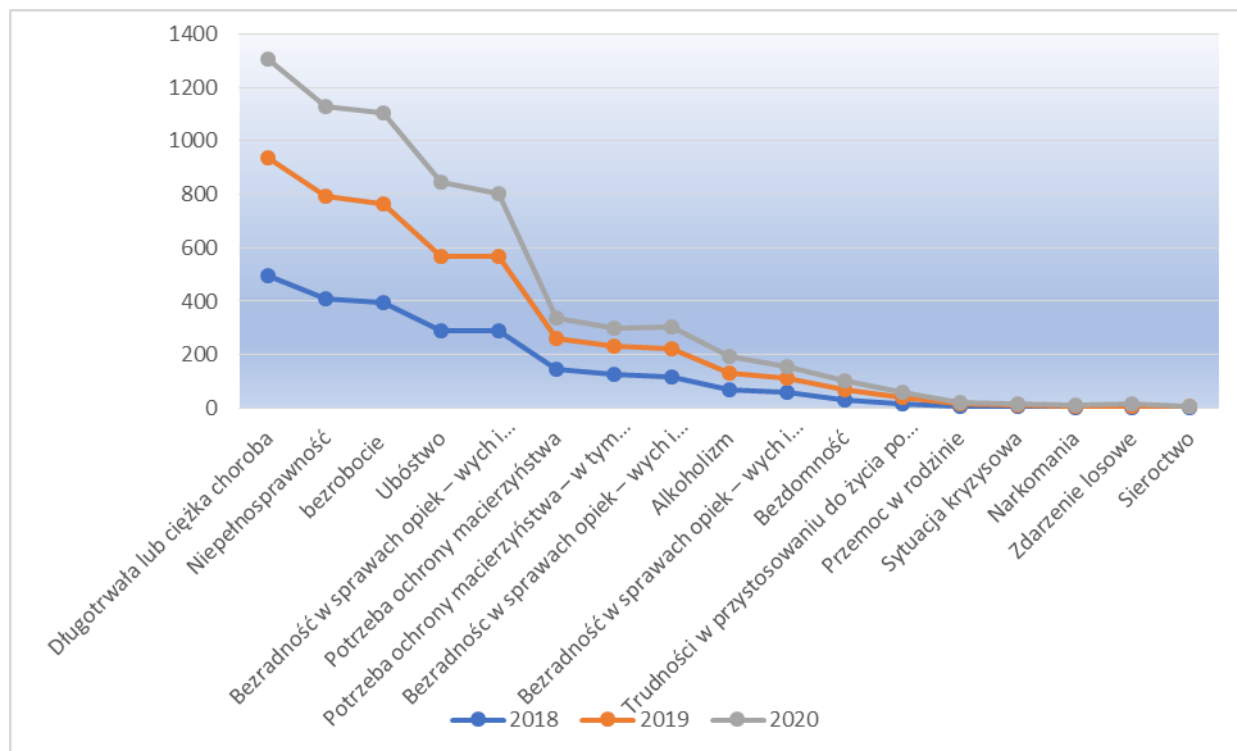
Tabela 11 Liczba osób korzystających ze wsparcia MGOPS w Opocznie z wyszczególnieniem powodów wsparcia

Powody udzielenia pomocy i wsparcia	Liczba rodzin ogółem w latach 2018-2020		
	2018	2019	2020
Długotrwała lub ciężka choroba	494	445	368
Niepełnosprawność	411	381	335
Bezrobocie	394	370	343
Ubóstwo	291	275	281
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	288	280	235
Potrzeba ochrony macierzyństwa	145	116	78

Potrzeba ochrony macierzyństwa w tym wielodzietność	127	105	69
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w tym rodziny niepełne	117	105	82
Alkoholizm	71	62	61
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w tym rodziny wielodzietne	59	51	44
Bezdomność	32	36	36
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	18	21	21
Przemoc w rodzinie	8	8	5
Sytuacja kryzysowa	7	5	4
Narkomania	4	5	3
Zdarzenie losowe	4	5	6
Sieroctwo	2	3	2

Źródło: Dane własne MGOPS w Opocznie.

Wykres 9 Liczba osób korzystających ze wsparcia MGOPS w Opocznie z wyszczególnieniem powodów wsparcia

Z tabeli przedstawionej powyżej wynika, iż powodem z którego największa liczba rodzin korzysta z wsparcia MGOPS jest długotrwała lub ciężka choroba. Jednak rodzin korzystających ze wsparcia, z tego powodu jest w kolejnych latach coraz mniej. Niepełnosprawność, bezrobocie i ubóstwo również są powodem korzystania ze wsparcia przez dużą liczbę rodzin w porównaniu do innych powodów udzielenia pomocy. Tutaj również występuje tendencja spadkowa. Najmniej rodzin w poszczególnych latach znalazło się w sytuacji kryzysowej, dotkniętych narkomanią czy przemocą domową oraz sieroctwem w rodzinie.

Tabela 12 Liczba osób korzystających z usługi asystenta rodziny w latach 2018-2020

Rok	Liczba rodzin
2018	94
2019	91
2020	61

Źródło: Dane własne MGOPS w Opocznie.

Wykres 10 Liczba rodzin korzystających z usługi asystenta rodziny w latach 2018-2020

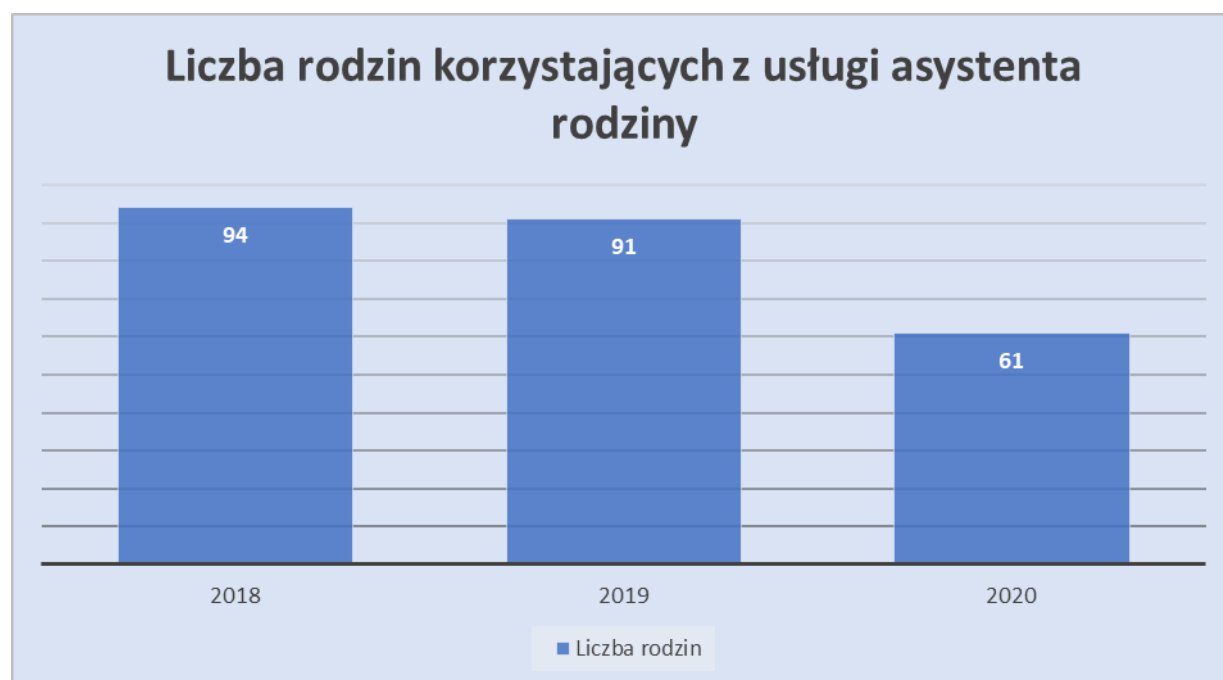

Tabela nr 10 przedstawia liczbę osób korzystających z usługi Asystenta Rodziny. Należy nadmienić, iż mimo tendencji spadkowej beneficjentów korzystających z pomocy finansowej MGOPS, w dalszym ciągu istnieje duże zapotrzebowanie na wsparcie Asystenta Rodziny. Rodziny korzystające z tego rodzaju wsparcia to rodziny wieloproblemowe, borykające się m.in. z problemami opiekuńczo- wychowawczymi. Działania asystenta polegają na aktywnym wspieraniu rodziny, w której mają miejsce problemy trudne do pokonania przez tę rodzinę. Zadaniem asystenta rodziny jest wsparcie emocjonalne, podniesienie samooceny oraz wzbudzanie wiary we własne siły. Ponadto asystent rodziny pomaga rodzinom dysfunkcyjnym w prowadzeniu gospodarstwa domowego, planowaniu wydatków czy innych

obowiązków rodzicielskich. Celem pracy asystenta jest przeciwdziałanie konieczności umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej, poprzez pomoc w osiągnięciu przez rodzinę podstawowego poziomu stabilności życiowej, umożliwiającej jej wychowywanie dzieci, a także pomoc rodzinie w zachowaniu jej integralności.

Zadaniem Asystenta Rodziny jest przede wszystkim udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w uzyskaniu zatrudnienia, podnoszeniu kwalifikacji zawodowych oraz w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego. Oznacza to pomoc bardzo wszechstronną- od pomocy w codziennych obowiązkach domowych – uczeniu racjonalnego gospodarowania, żywienia, sprzątania itp. do pomocy przy poszukiwaniu zatrudnienia, załatwiania spraw urzędowych.

Asystent rodziny pracuje z całą rodziną, ponieważ ich problemy są zwykle ściśle powiązane. Najczęściej praca z rodziną zaczyna się od rozwiązywania jej problemów socjalnych. Asystent rodziny podpowiada, m.in. jak właściwie gospodarować pieniędzmi, motywuje do systematycznego opłacania bieżących opłat jak również prawidłowe wypełnianie funkcji rodzicielskich.

W dalszej kolejności pomaga rozwiązywać problemy i konflikty, które występują w rodzinie. Bez ich rozwiązania często trudno wyeliminować uzależnienia, przemoc czy zaniedbania, nie mówiąc już o motywowaniu do utrzymania pracy czy uzupełnianiu wykształcenia. Zachęca do udziału w zajęciach dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych oraz udziału w zajęciach psychoedukacyjnych dla dzieci.

Ważnym czynnikiem skutecznej pomocy Asystenta Rodziny stanowią czynniki osobowościowe pracownika. Asystent powinien mieć dobry kontakt i zdobywać zaufanie podopiecznych. Dzięki temu znacznie łatwiej jest ustalić potrzeby i perspektywy rodziny na przyszłość oraz wspólnie z nią opracować plan pracy z rodziną.

Wspiera aktywność społeczną rodzin będących objętych jego wsparciem, motywuje ich członków do zdobywania lub podnoszenia kwalifikacji zawodowych, między innymi w celu poszukiwania, podejmowania i utrzymywania pracy zarobkowej.

Zadaniem Asystenta Rodziny jest również wzbudzanie w podopiecznych wiary w swoje możliwości oraz motywowanie do podejmowania działań do tej pory uznawanych za niemożliwe do zrealizowania. Uświadamianie rodzinie, że to od nich zależą dalsze losy ich rodziny.

Przy wykonywaniu swoich obowiązków Asystent współpracuje z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny.

Współdziała

z rodzinnymi domami dziecka, placówkami opiekuńczo – wychowawczymi, placówkami opiekuńczo – terapeutycznymi lub interwencyjnymi ośrodkami preadopcyjnymi, w których umieszczono dziecko z rodziny przeżywającej trudności oraz koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i sądem.

Po zakończeniu pracy z rodziną asystent przez okres kilku miesięcy, nadal monitoruje jej funkcjonowanie.

Do jego zadań należy prowadzenie dokumentacji dotyczącej pracy z rodziną oraz dokonywanie okresowej oceny sytuacji rodziny, nie rzadziej niż co pół roku.

W szczególnych przypadkach sporządza na wniosek sądu, opinię o rodzinie i jej członkach. Aby skutecznie i efektywnie wywiązywać się z nałożonych obowiązków asystent rodziny nie może pracować z więcej niż z 15 rodzinami.

W związku z wykonywaniem zadań asystent rodziny, ma prawo do:

- wglądu do dokumentów zawierających dane osobowe członków rodziny, niezbędne do prowadzenia pracy z rodziną,
- występowanie do właściwych organów władzy publicznej, organizacji oraz instytucji o udzielenie informacji (w tym informacji i dokumentów zawierających dane osobowe).

Miejscem prowadzenia pracy z rodziną jest miejsce zamieszkania rodziny lub inne wskazane przez rodzinę. Tak więc asystent rodziny, swoje obowiązki wykonuje przede wszystkim w środowisku podopiecznych. Realizacja zadań wymagać może również podejmowania pracy poza miejscem zamieszkania podopiecznych, np. pomoc w załatwieniu spraw urzędowych, sądowych, wizyty w szkole. Jest to praca indywidualna, wykonywana samodzielnie. Kontakty interpersonalne są bardzo intensywne. Jak każda praca z ludźmi, praca ta nie ma cech rutyny. Na tym stanowisku trudno o określenie stałych godzin pracy. Niejednokrotnie praca Asystenta Rodziny wykonywana jest w godzinach popołudniowych czy też w dni wolne.

Praca z rodziną prowadzona jest również w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną. W rodzinie, w której doszło do kryzysu i w efekcie którego nastąpiło umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej prowadzone są działania o charakterze interdyscyplinarnej pomocy i intensywnej pracy z rodziną w celu przezwyciężenia trudności i możliwości powrotu dziecka do rodziny.

6. Przemoc w rodzinie

Coraz więcej ludzi w Polsce dostrzega problem stosowania przemocy wobec dzieci. Zwiększa się też liczba osób, które sprzeciwiają się nawet najłżejszym karom. Niemniej wielu jeszcze dorosłych dopuszcza wykorzystywanie kar cielesnych w procesie wychowania i nie jest świadoma istniejącego od lat prawnego zakazu. Warto zauważyć, że dzieci (ofiary) bardzo rzadko zwracają się o pomoc do osób dorosłych. Cierpią w samotności, z poczuciem wstydu, lęku, obaw i bezsilności.

Przemoc wobec dziecka często łączy się z nadużywaniem przez opiekunów alkoholu lub narkotyków, choroby psychicznej, byciem świadkiem przemocy domowej czy przeżywaniem rozstania rodziców. Uwarunkowania społeczne, kulturowe i ekonomiczne mają znaczny wpływ na występowanie tego negatywnego zjawiska, przy czym najbardziej narażone na jego doświadczanie są dzieci, wywodzące się z rodzin o niższym statusie społeczno-ekonomicznym. Przemoc, jak każde znaczące doświadczenie, odciska swój ślad w psychospołecznym funkcjonowaniu dziecka. Wagę tego doświadczenia podkreśla fakt, że jego sprawcami są rodzice, czyli osoby niejako naturalnie predysponowane do zapewniania dziecku poczucia bezpieczeństwa i dawania wsparcia we wszystkich jego trudnych chwilach. Z tego powodu sytuacja dziecka źle traktowanego jest trudna w dwójnasób. Nie tylko przez fakt przeżywania przykrych doświadczeń, ale dodatkowo, ze względu na odczuwaną bezradność i osamotnienie.

Krzywdzenie dziecka najczęściej definiuje się jako:

„Każde działanie lub beczynność jednostki, instytucji lub społeczeństwa jako całości i każdy rezultat takiego działania lub beczynności, który deprawuje równe prawa i swobody dzieci i/ lub zakłóca ich optymalny rozwój”.

Definicja ta wskazuje na kilka aspektów zjawiska krzywdzenia dzieci:

- Zaznacza, że sprawcami mogą być zarówno osoby (np. matka, ojciec), jak instytucje (np. dom dziecka, szkoła), czy nawet społeczeństwo jako całość (a więc np. obowiązujący system prawny, czy system opieki i pomocy dziecku).
- Odróżnia działanie od jego efektów, nie podnosząc kwestii intencjonalności "aktu krzywdzenia" oraz odczuwania krzywdy przez ofiarę - wskazując, że postępowanie, które obiektywnie postrzegać możemy jako krzywdzące, nie musi za takie być uważane zarówno przez sprawcę, jak i ofiarę, a swoistym punktem odniesienia jest tu ogólna kategoria "równych praw i swobód dzieci" oraz "optymalnego rozwoju dziecka".
- Wskazuje ona na aktywny oraz bierny wymiar zjawiska - przykładowo, dziecko traktować można jako krzywdzone zarówno w danym momencie - gdy jest przedmiotem aktu przemocy, jak również później – w przypadku braku podejmowania niezbędnych działań, np. o charakterze terapeutycznym czy profilaktycznym.

Definicję tę krytykowano za dużą dowolność interpretacji oraz nieokreślenie warunków niezbędnych dla optymalnego rozwoju dzieci. Na jej podstawie wyodrębniono jednak cztery wymiary jego zakłóceń:

- **Przemoc fizyczna,**
- **Przemoc psychiczna/emocjonalna,**
- **Wykorzystywanie (wł. „nadużycie”, por. ang. *abuse*) seksualne,**
- **Zaniedbanie.**

Przemoc fizyczna wobec dziecka (ang. *physical child abuse*) to taka przemoc, w wyniku której dziecko doznaje krzywdy cielesnej lub jest nią potencjalnie zagrożone. Może być ona czynnością powtarzalną lub jednorazową. Według innego źródła, przemoc fizyczna to celowe użycie siły fizycznej wobec dziecka, które powoduje, lub z dużym prawdopodobieństwem może spowodować, uszczerbek na jego zdrowiu, zagrażać życiu, rozwojowi i godności. Są to: uderzanie, bicie, kopanie, potrząsanie, gryzienie, duszenie, parzenie, przypalanie, trucie. Poza dość powszechnie stosowanymi jej formami, jak uderzenie dziecka, należy zatruwanie, wprowadzanie obcych ciał do ciała dziecka czy krępowanie swobody fizycznej. W tę kategorię przemocy włączana jest kara fizyczna, w zakres której wchodzi tak zwane klapsy.

Krzywdzenie psychiczne (emocjonalne) dziecka oznacza niezapewnianie mu rozwojowo odpowiedniego, wspierającego środowiska, łącznie z dostępnością do osoby dla niego znaczącej. Za krzywdzenie emocjonalne uważa się ograniczanie swobodnego poruszania się, upokarzanie, oczernianie, traktowanie dziecka jako „kozła ofiarnego”, straszenie, dyskryminowanie, wyśmiewanie oraz inne, niefizyczne formy wrogiego lub odrzucającego traktowania. Według Soriano, przemoc psychiczna może występować w postaci szantażowania, straszenia, nadmiernych wymagań, wzbudzania poczucia winy, krytykowania, braku szacunku do dzieci. Inni autorzy traktują ją jako niszczenie godności dziecka, poprzez wszelkie zachowania lub zaniedbania i odrzucenia, prowadzące lub zagrażające wystąpieniem

u dziecka zaburzeń konstruktywnego obrazu własnej osoby, wywołujące lub zagrażające rozwojem poczucia bezwartościowości, bycia niekochanym, niechcianym.

Przemoc seksualna (ang. *child sexual abuse*) to zmuszanie do określonych zachowań (oglądania filmów, zdjęć pornograficznych) i kontaktów seksualnych, czyli do współżycia płciowego. Następstwami tej formy przemocy jest niska samoocena, lęk, depresja i zaburzony rozwój seksualny dziecka. W późniejszym wieku powoduje to zwiększone ryzyko pojawienia się objawów zespołu stresu pourazowego, nadużywanie alkoholu, podejmowanie ryzykownych zachowań seksualnych, w tym posiadanie wielu partnerów seksualnych i przedwczesne rodzicielstwo.

Zaniedbywanie dziecka (ang. *child neglect*) to niezapewnianie mu odpowiednich warunków do rozwoju w sferze zdrowotnej, edukacyjnej i emocjonalnej. Ponadto brak odpowiedniej dbałości o zapewnienie odpowiedniego odżywiania, schronienia i bezpieczeństwa, w ramach środków dostępnych rodzicom lub opiekunom. W następstwie tego dochodzi do uszczerbku na zdrowiu dziecka lub zaburzeń rozwoju psychicznego, moralnego lub społecznego. Wyróżnia się zaniedbanie fizyczne (ekonomiczne, zdrowotne), emocjonalne, edukacyjne (intelektualne).

Analizując te kategorie dostrzec można, że wymienione **cztery wymiary krzywdzenia dzieci są w zasadzie zbiorami zachowań nierozdzielnych**. Przykładowo: emocjonalne maltretowanie, czy bierne formy przemocy fizycznej bywają wręcz tożsame z zaniedbywaniem potrzeb psychicznych czy fizycznych dziecka. Praktycznie nigdy dziecko nie jest krzywdzone w jakiś jeden sposób, co najwyżej profilaktyka zapobiegania poszczególnym formom krzywdzenia wymaga niekiedy odmiennych działań – można spenalizować fizyczne karcenie dzieci, trudno jednak domagać się tego wobec braku rodzicielskiej miłości czy popełniania błędów wychowawczych.

Przemoc jest szczególnym doświadczeniem dla dziecka, które najczęściej nie potrafi samemu sobie pomóc. Zaburza poczucie bezpieczeństwa w rodzinie.

Może powodować niechęć do rodziców, rodzeństwa, szkoły, a dalej skutki zdrowotne. Wyróżnia się trzy grupy czynników wpływających na stosowanie przemocy wobec dzieci. Pierwsze tkwią w samych dzieciach, na przykład dziecko niechciane, trudne, przewlekłe chore, upośledzone. Drugie — bardziej powszechne — tkwiące w samych rodzicach, na przykład niedostatek wiedzy i umiejętności wychowawczych, niedojrzałość i młody wiek, niski poziom wykształcenia, doznana przemoc w dzieciństwie, bezrobocie, uzależnienia. Trzecia grupa obejmuje problemy środowiskowe, w tym kłopoty małżeńskie lub izolację społeczną rodziny.

Dane statystyczne na temat przemocy wobec dziecka w Polsce są dość zróżnicowane. W poniższej tabeli znajdują się dane z podjętych przez Policję działań wobec przemocy w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty”:

Tabela 13 Dane z podjętych przez Policję działań wobec przemocy w rodzinie "Niebieskie Karty"

Dane za rok 2020		
1.	Liczba wypełnionych formularzy Niebieska Karta – A”(ogółem), w tym:	72 601
a)	Liczba formularzy wszczynających procedurę	59 701
b)	Liczba formularzy dotyczących kolejnych przypadków przemocy w rodzinie w trakcie trwającej procedury	12 900
2.	Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą (ogółem), w tym:	85 575
a)	Kobiet	62 866
b)	Mężczyzn	10 922
c)	Małoletnich	11 787
3.	Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie (ogółem), w tym:	73 228
a)	Kobieta	6 677
b)	Mężczyzn	66 198
c)	Nieletnich	353
4.	Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu (ogółem), w tym:	39 798
a)	Kobiety	1 986
b)	Mężczyźni	37 781
c)	Nieletni	31
5.	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej	288

Źródło: Formularz III/8, Sprawozdanie z podjętych przez policję działań wobec przemocy w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty”. Dane: Komenda Główna Policji

Warto przy tym zauważyć, że powyższe dane dotyczą wyłącznie interwencji podjętych przez Policję z zastosowaniem procedury „Niebieskie Karty”. Nie uwzględniają natomiast rejestrów innych podmiotów, upoważnionych do takich działań. Dokładne określenie skali zjawiska przemocy wobec dzieci nie jest możliwe. Ofiary niekiedy są zbyt młode i/lub zastraszone, aby mogły ujawnić doświadczone krzywdy. Starsze dzieci cierpią, wstydzą się, wolą o tym nie mówić, chcą szybko zapomnieć o zdarzeniu. Sprawcy czynu zazwyczaj nie przyznają się do zarzucanych im przestępstw. Tkwią w przekonaniu, że mają prawo do karcenia swojego potomstwa w wybrany przez siebie sposób. Świadkowie natomiast wolą nie dostrzegać problemu, milczeć, nie wtrącać się, a organy ścigania (policja, prokuratura) w zasadzie reagują tylko w sytuacji uzyskania zawiadomienia od innych osób.

Z danych MGOPS w Opocznie wynika, że w latach 2016–2020 liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych, a w szczególności dzieci była następująca:

Tabela 14 Liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych w latach 2016-2020

Wskaźniki			Lata 2016 - 2020				
Liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych	Ogółem		2016	2017	2018	2019	2020
			408	298	42	302	282
	W tym kobiety	Ogółem	159	109	141	108	95
		W tym niepełnosprawni	9	7	10	6	3
		W tym starsze	12	17	23	17	18
	W tym mężczyźni	Ogółem	159	118	156	118	113
		W tym niepełnosprawni	3	4	16	6	1
		W tym starsi	7	11	21	26	12
	W tym dzieci	Ogółem	90	71	128	76	74
		W tym niepełnosprawne	1	-	4	-	-

Źródło: Dane własne MGOPS w Opocznie.

Z powyższej tabeli wynika, że problem związany z przemocą wobec dzieci istnieje. Dlatego tak bardzo istotne jest podjęcie stosownych działań, które będą miały na celu zapobieganie rozszerzaniu się tego zjawiska. Wielość negatywnych konsekwencji stosowania przemocy wobec dzieci sprawia, że konieczne jest podejmowanie działań profilaktycznych, a nie tylko świadczenie pomocy w sytuacji jej zaistnienia. Światowa Organizacja Zdrowia apeluje też o legislację i egzekwowanie prawa z zakresu działań zapobiegawczych oraz zwiększenia dostępności usług dla ofiar przemocy, w tym małych, pokrzywdzonych pacjentów. Czas przymusowej izolacji dla wielu dzieci jest bardzo trudny i dotkliwy - szczególnie dla tych doświadczających przemocy i wykorzystywania seksualnego w rodzinnym domu. Dlatego właśnie w czasie epidemii Covid-19 trzeba dobitnie podkreślić znaczenie ochrony dzieci.

Dużą i odpowiedzialną rolę w profilaktyce i wykrywaniu przemocy wobec dzieci przypisuje się pracownikom medycznym, a zwłaszcza położnym i pielęgniarkom. Stąd konieczna jest dostępność do bezpłatnych szkoleń z zakresu tej tematyki. Można mieć nadzieję, że wzbogacanie i aktualizacja wiedzy tych grup zawodowych wobec zmieniających się przepisów prawa przyczyni się do poprawy sytuacji życiowej krzywdzonych dzieci.

V. Analiza SWOT

Analiza SWOT (ang. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) to jedna z najpopularniejszych technik analitycznych, służąca do porządkowania informacji. Skupia się ona głównie na odpowiedzi na pytania: „Czy obecny stan zasobów Gminy stanowi silną czy słabą stronę, tzn. czy jest czynnikiem ułatwiającym, czy utrudniającym rozwój?”, „Jakie szanse i zagrożenia dla Gminy płyną z jej kontaktów z bliższym lub dalszym otoczeniem?”.

Analiza tych czynników pozwala na ocenę, jaki typ działań jest najbardziej użyteczny w osiągnięciu założonych celów. Jakościowa analiza obecnej sytuacji rodziny, dziecka i systemu wspierania rodziny oraz prawdopodobnej przyszłej sytuacji pozwala na ukierunkowanie działań w ten sposób, by sprzyjały one osiągnięciu założonego celu.

Mocne strony	Słabe strony
Wypracowany system współpracy międzyinstytucjonalnej (MGOPS, Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, PCPR, Policja, Sąd Rejonowy, służba zdrowia, organizacje pozarządowe, Kościół katolicki, świetlice szkolne)	Bierna postawa poszczególnych członków rodziny wobec problemów, z którymi się borykają. Niechęć do współpracy ze specjalistycznymi placówkami, świadczącymi pomoc w zakresie funkcjonowania rodzin
Doświadczenie lokalnych instytucji, w pracy z rodzinami przeżywającym trudności opiekuńczo-wychowawcze, realizacja działań nakierowanych na wsparcie rodziny)	Niewystarczająca aktywność społeczności lokalnej w zakresie podejmowania działań skierowanych na wspieranie rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi
Systematyczne podnoszenie kompetencji zawodowych przez specjalistów realizujących działania na rzecz wspierania rodziny	Utrudnienia we współpracy interdyscyplinarnej pomiędzy instytucjami, wynikające z przepisów dotyczących ochrony danych osobowych
Dostępność do bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego, realizowanego przez jednostki publiczne i organizacje samorządowe	Krótkotrwałe zaangażowanie społeczności w działalność wolontariatu
Stałe diagnozowanie sytuacji mieszkańców Gminy Opoczno	Brak gotowości rodzin do zmiany stylu życia
Działalność profilaktyczna i edukacyjna MKRPA, KPP, ZI oraz innych instytucji działających na terenie gminy	Wyuczona bezradność i roszczeniowość, uzależnienie od pomocy instytucjonalnej (głównie finansowej) i brak współpracy ze strony rodzin w zakresie rozwiązywania problemów (głównie wzorce pokoleniowe)
Wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, przez zatrudnionych 6 Asystentów Rodziny	Brak nawyków korzystania z rodzinnego poradnictwa specjalistycznego
Działalność placówek wsparcia dziennego dla dzieci- świetlice środowiskowe	Brak w środowisku „animatorów kultury”, „streetworkerów”, osób propagujących zdrowy styl życia i efektywne wykorzystanie czasu wolnego przez młodzież
	Ograniczone środki finansowe na realizację założonych programów, ich rozmach i zasięg

Szanse	Zagrożenia
Funkcjonowanie Zespołu ds. Wspierania Rodziny w strukturze organizacyjnej MGOPS w Opocznie, który realizuje wsparcie dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, a także wspiera działania Asystenta Rodziny oraz pracowników socjalnych w świadczeniu pracy socjalnej na rzecz rodzin	Niskie zaangażowanie się rodzin w realizowane działania, trudności w rekrutacji rodzin do współpracy w ramach realizowanych projektów. Stereotypowe postrzeganie instytucji pomocowych.
Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych na wsparcie rodzin i podejmowanie innowacyjnych działań na rzecz rodziny	Oslabienie tradycyjnych więzi rodzinnych
Rosnące wsparcie finansowe dla rodzin o charakterze socjalnym	Wzrastająca liczba rodzin wieloproblemowych
Wdrożenie opracowywanej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Opoczno	Wzrost konsumpcjonizmu. Nieumiejętne gospodarowanie budżetem domowym.
Promowanie idei wolontariatu	Ucieczka od problemów, posiłkowanie się środkami szkodliwymi, tj. alkohol i środki psychoaktywne
Edukacja społeczna, rozwój oferty działań skierowanych do rodziców i opiekunów, mających na celu rozwój umiejętności społecznych oraz wychowawczych rodziców	Wzrost patologicznych zachowań wśród dzieci i młodzieży, narastająca przemoc i agresja
	Rozpad rodzin- rozwody, separacje, wyjazdy za granicę

VI. Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2022-2024

1. Cel główny Programu

Rozwój zintegrowanego systemu wsparcia na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji związanych z opieką, wychowaniem i skuteczną ochroną dzieci, a także profilaktyka środowiska lokalnego w zakresie promowania społecznie pożądanego modelu rodziny.

2. Cele szczegółowe Programu

- 2.1. Wzmocnienie roli i funkcji rodziny.
- 2.2. Przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodzin, dotyczących trudności opiekuńczo-wychowawczych.
- 2.3. Podejmowanie działań profilaktycznych na rzecz rodziny.
- 2.4. Skuteczne reagowanie w już zaistniałych sytuacjach kryzysowych poprzez udzielanie wielopłaszczyznowego wsparcia.
- 2.5. Podejmowanie działań na rzecz powrotu dziecka z pieczy zastępczej.

3. Realizatorzy i Partnerzy Programu

Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w brzmieniu:

„1. Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczych (...) w zakresie ustalonym ustawą, spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz organach administracji rządowej.

2. Obowiązek, o którym mowa w ust. 1, jednostki samorządu terytorialnego (...) realizują w szczególności we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi.

3. Zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są realizowane zgodnie z zasadą pomocniczości, zwłaszcza gdy przepisy ustawy przewidują możliwość zlecenia realizacji tych zadań przez organy jednostek samorządu terytorialnego.”

Biorąc powyższe pod uwagę, przy realizacji Programu m. in. współpracować winny:

a) podmioty samorządu gminnego:

- Urząd Miejski w Opocznie;
- Miejsko- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie i funkcjonujący przy nim Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- Miejska Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- Straż Miejska w Opocznie;
- Świetlice środowiskowe;
- Placówki oświatowe i kulturalne.

b) podmioty samorządu powiatowego i służby oraz instytucje o zasięgu powiatowym:

- Komenda Powiatowa Policji w Opocznie;
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opocznie;
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Opocznie;
- Sąd Rejonowy w Opocznie;
- Poradnia Leczenia Uzależnień w Opocznie;
- Placówki służby zdrowia;
- Psycholodzy i pedagodzy szkolni;
- Powiatowy Urząd Pracy w Opocznie;
- Parafie z terenu miasta i gminy;
- Organizacje pozarządowe – fundacje.

Współpraca pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz dzieci i rodziny realizowana będzie poprzez następujące działania:

- Wspieranie lokalnych inicjatyw na rzecz rodziny i umacnianie prawidłowych wzorców funkcjonowania rodziny,
- Umożliwienie rodzinom dostępu do wsparcia psychologicznego, prawnego, terapeutycznego,
- Udzielanie poradnictwa i wsparcia rodzinom zagrożonym kryzysem oraz rodzinom zastępczym,

- Wykonywanie zadań o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym,
- Zapewnienie dostępu do specjalistycznych form wsparcia osobom uzależnionym, ofiarom przemocy oraz ich rodzinom,
- Organizowanie czasu wolnego oraz promowanie alternatywnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży,
- Zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom i rodzinom na terenie miast i Gminy Opoczno,
- Realizacja programów profilaktycznych, edukacyjnych i wychowawczych,
- Wsparcie pedagogiczne dla rodziców i dzieci, pomoc w rozwiązywaniu problemów wychowawczych,
- Opieka i profilaktyka zdrowotna.

4. Adresaci Programu

Program skierowany jest przede wszystkim do rodzin wychowujących dzieci na terenie Gminy Opoczno, które przeżywają trudności w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczych oraz zagrożonych umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej. Program adresowany jest także do rodzin, którym Sąd ograniczył władzę rodzicielską lub pozbawił władzy rodzicielskiej. Gminny Program obejmować będzie także współpracę z rodzinami, których dzieci przebywają już w pieczy zastępczej, którego podejmowane działania będą prowadzić do powrotu dziecka do biologicznego środowiska. Realizacja Programu polegać będzie na zasadach współdziałania z partnerami środowiska lokalnego, tj. instytucjami państwowymi, instytucjami samorządowymi, służbą zdrowia, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, których działania skierowane są na rzecz dziecka i rodziny. Dzięki podejmowanym zespołowo działaniom zostaną dopracowane odpowiednie warunki i możliwości dla stworzenia kompleksowej pomocy rodzinom, takim jak:

- rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- rodziny, w tym niewydolne wychowawczo, niezaradne życiowo,
- rodziny żyjące w ubóstwie, w tym dotknięte bezrobociem,
- rodziny dotknięte przemocą,
- dzieci i młodzież zagrożona niedostosowaniem społecznym,
- rodziny z problemem długotrwałej choroby i niepełnosprawności.

5. Harmonogram działań

Lp	Cel szczegółowy:	Zadanie, sposób realizacji:	Realizatorzy:	Czas realizacji:	Efekty:	Wskaźniki realizacji:
1	Wzmocnienie roli i funkcji rodziny.	1.1.Systematyczna diagnoza i monitoring skali potrzeb i problemów rodzin objętych pomocą MGOPS.	MGOPS, Placówki Oświatowe.	Cały okres trwania programu.	Pogłębiona wiedza na temat rodzin wymagających pomocy.	Liczba rodzin przeżywających trudności i określenie rodzaju tych problemów.
		1.2. Współpraca podmiotów pracujących z rodziną w zakresie systematycznego diagnozowania problemów.	MGOPS w Opocznie, Placówki Oświatowe, Sąd Rejonowy, Policja.	Cały okres trwania programu.	Pogłębiona wiedza na temat rodzin wymagających pomocy.	Ilość spotkań z pedagogami, kuratorami rodzinnymi. Ilość wniosków do sądu z prośbą o wgląd w sytuację rodziny.
		1.3.Zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych rodzin poprzez zapewnienie pomocy materialnej i rzeczowej rodzinom wymagającym wsparcia (zasiłki okresowe, celowe, zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, dożywianie dzieci w szkole, świadczenie wychowawcze tzw. 500+, zasiłki pielęgnacyjne, świadczenia pielęgnacyjne, specjalne zasiłki opiekuńcze, stypendia szkolne, pomoc osobom uprawnionym do alimentów.	MGOPS w Opocznie.	Cały okres trwania programu.	Zapewnienie rodzinom stabilizacji i poczucia bezpieczeństwa socjalnego.	Liczba osób i rodzin objętych pomocą. Liczba świadczeń.

	1.4. Monitorowanie sytuacji zdrowotnej dzieci z rodzin wymagających wsparcia oraz członków rodziny.	Pielęgniarki szkolne, Ośrodki Zdrowia	Cały okres trwania programu.	Podniesienie bezpieczeństwa zdrowotnego rodziny, wczesna profilaktyka.	Liczba dzieci korzystających ze wsparcia.
	1.5. Wspieranie rodziny w jej prawidłowym funkcjonowaniu poprzez pracę socjalną oraz współpracę z asystentem rodziny.	MGOPS w Opocznie	Cały okres trwania programu.	Zwiększenie kompetencji opiekuńczo wychowawczych rodziców.	Liczba rodzin objętych pomocą asystenta rodziny.
	1.6. Organizowanie czasu wolnego i wypoczynku dla dzieci z rodzin wymagających wsparcia i rodzin dysfunkcyjnych.	Placówki Oświatowe, Świetlice Środowiskowe, MDK w Opocznie, Organizacje pozarządowe – fundacje.	Cały okres trwania programu.	Promowanie i wspieranie organizacji różnych form spędzania wolnego czasu dzieci i młodzieży.	Ilość dzieci korzystających z wyjazdów na kolonie letnie, zimowe i zajęć kulturalnych.
	1.7. Umożliwienie dostępu do poradnictwa specjalistycznego: psycholog, pedagog, logopeda, prawnik.	Placówki Oświatowe, PPP, PCPR, MGOPS w Opocznie.	Cały okres trwania programu.	Bezpłatny dostęp do konsultacji i poradnictwa specjalistycznego i prawnego.	Liczba osób, które skorzystały z tych form wsparcia.
	1.8. Możliwość uczestniczenia rodziców i dzieci w projektach realizowanych w ramach środków unijnych (zewnętrznych).	Placówki Oświatowe, PPP, PCPR, MGOPS w Opocznie.	Cały okres trwania programu.	Wzmocnienie i wyzwolenie zasobów tkwiących w rodzinach. Zwiększenie kompetencji opiekuńczo - wychowawczych	Liczba osób, które skorzystały z udziału w projektach unijnych.

				rodzin. Dostarczenie wzorców prawidłowej komunikacji i innych.	
	1.9. Pomoc rodzinom w uzyskaniu lokalu mieszkalnego lub w przeprowadzeniu remontu.	UM w Opocznie	Cały okres trwania programu.	Poprawa warunków mieszkaniowych rodzin.	Liczba rodzin objętych pomocą, które: -ubiegają się o przyznanie lokalu, - otrzymały lokal, - uzyskały pomoc w remoncie lokalu.
	1.10. Rozwijanie i propagowanie systemu ulg wynikających z posiadania Karty Dużej Rodziny.	MGOPS w Opocznie	Cały okres trwania programu.	Zapewnienie pomocy materialnej rodzinom w postaci ulg pozwalających na dostęp do dóbr kulturalnych, sportowo – rekreacyjnych.	Ilość rodzin posiadających Kartę Dużej Rodziny.
	1.11. Szkolenia pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny, a także pracowników innych instytucji w celu podniesienia ich kompetencji zawodowych.	Wszyscy realizatorzy programu.	Cały okres trwania programu.	Podniesienie poziomu profesjonalizmu osób niosących pomoc w rodzinie. Podniesienie kompetencji i skuteczności podejmowanych działań pomocowych.	Ilość odbytych szkoleń przez uczestników tj.: pracownicy socjalni, asystenci rodziny, policjanci, kuratorzy, pedagodzy, wychowawcy, koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, sędziowie.
	1.12.Organizowanie integracyjnych spotkań rodzinnych (festyny rodzinne, pikniki, itp.)	UM w Opocznie przy współpracy z innymi podmiotami.	Cały okres trwania programu.	Promowanie pozytywnego wizerunku rodziny.	Ilość spotkań, festynów, pikników.
	1.13. Organizacja warsztatów, konkursów tematycznych, przeglądów artystycznych,	Wszyscy realizatorzy programu.	Cały okres trwania programu.	Poszerzenie wiedzy oraz zainteresowań dzieci i młodzieży oraz	Liczba organizowanych przedsięwzięć. Liczba uczestników.

		zajęć tematycznych.			zagospodarowanie czasu wolnego.	
2.	Przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodzin, dotyczących trudności opiekuńczo-wychowawczych.	2.1. Działalność placówek wsparcia dziennego – świetlice środowiskowych.	Świetlice środowiskowe "Pozytywka", "Przytulisko"	Cały okres trwania programu.	Organizowanie czasu wolnego, pomoc w odrabianiu lekcji, pomoc specjalistów.	Liczba placówek wsparcia dziennego na terenie gminy oraz liczba korzystających dzieci.
		2.2. Działalność parafii i NGOS-na rzecz rodziny.	Parafie z terenu gminy, Fundacje.	Cały okres trwania programu.	Działalność charytatywna, promowanie pozytywnego wizerunku rodziny, wsparcie emocjonalne rodzin.	Liczba organizowanych przedsięwzięć.
		2.3. Monitorowanie sytuacji rodzin przez pracowników socjalnych.	MGOPS w Opocznie.	Cały okres trwania programu.	Rozpoznanie konieczności wprowadzenia różnorodnych form pomocy rodzinom wieloproblemowym.	Ilość przeprowadzonych analiz sytuacji rodzin z dziećmi przez pracowników socjalnych. Ilość wniosków o przyznanie asystenta rodziny.
		2.4. Monitorowanie sytuacji rodzin przez pracowników placówek oświatowych.	Placówki Oświatowe.	Cały okres trwania programu.	Rozpoznanie konieczności wprowadzenia różnorodnych form pomocy rodzinom wieloproblemowym.	Ilość spotkań z pracownikami MGOPS i innych instytucji oraz ilość wystosowanych zgłoszeń do instytucji z prośbą o zainteresowanie się sytuacją rodziny.
3.	Podjęmowanie działań profilaktycznych na rzecz rodziny.	3.1. Przeciwdziałanie uzależnieniom, agresji, przestępczości wśród dzieci i młodzieży - realizowanie programów edukacyjnych w szkole.	Placówki Oświatowe, Psychologowie, Pedagodzy, PPP, KPP.	Cały okres trwania programu.	Zapobieganie niekorzystnym zjawiskom społecznym. Wzrost świadomości i umiejętności radzenia sobie z negatywnymi zjawiskami społecznymi	Liczba dzieci, które uczestniczyły w programach edukacyjnych; liczba i rodzaj/tematyka spotkań, warsztatów, zajęć.

					i przyjmowanie pozytywnej postawy społecznej i obywatelskiej przez dzieci i młodzież.	
		3.2. Realizowanie pogadanek, wykładów w szkołach i przedszkolach.	KPP w Opocznie	Cały okres trwania programu.	Zapobieganie niekorzystnym zjawiskom społecznym. Wzrost świadomości i umiejętności radzenia sobie z negatywnymi zjawiskami społecznymi i przyjmowanie pozytywnej postawy społecznej i obywatelskiej przez dzieci i młodzież.	Liczba dzieci, które uczestniczyły w spotkaniach edukacyjnych i ich tematyka.
		3.3. Edukowanie rodziców i dzieci postaw prozdrowotnych i sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych wychowawczo.	Placówki Oświatowe, Wychowawcy, Pedagodzy, Psychologowie szkolni.	Cały okres trwania programu.	Wzrost świadomości w związku z pełnieniem ról rodzicielskich oraz w zakresie funkcjonowania rodziny oraz dbałości o zdrowie.	Liczba i rodzaj działań podjętych w placówkach oświatowych.
4.	Skuteczne reagowanie w już zaistniałych sytuacjach kryzysowych poprzez udzielanie wielopłaszczyzno-	4.1. Działania Zespołu Interdyscyplinarnego na rzecz rodzin, w których występuje problem przemocy w rodzinie. Rozwiązywanie zaistniałych w rodzinie sytuacji kryzysowych, tworzenie diagnozy rodziny,	MGOPS w Opocznie - ZI, KPP w Opocznie, ZIK przy PCPR w Opocznie.	Cały okres trwania programu.	Zminimalizowanie negatywnych zachowań.	Liczba spotkań Zespołu Interdyscyplinarnego, liczba spotkań grup roboczych z udziałem osób doznających przemocy oraz osób stosujących przemoc. Przyczyny udzielenia pomocy rodzinie, liczba interwencji policji, przeprowadzonych wywiadów,

wego wsparcia.	monitoring w celu zapobiegania kolejnym problemom.				założonych niebieskich kart.
	4.2. Działalność Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w ramach profilaktyki i wspierania rodzin borykających się z kryzysem spowodowanym uzależnieniem.	MKRPA w Opocznie.	Cały okres trwania programu.	Zminimalizowanie negatywnych zachowań.	Liczba osób zgłoszonych do MKRPA, liczba osób, które dobrowolnie poddały się leczeniu odwykowemu, liczba wniosków złożonych do Sądu o przymusowe leczenie odwykowe.
	4.3. Organizowanie dodatkowych zajęć dydaktyczno-wychowawczych dla uczniów z trudnościami edukacyjnymi.	Placówki Oświatowe, MGOPS-Pedagog.	Cały okres trwania programu.	Podniesienie możliwości rozwojowych dzieci i młodzieży. Wyrównywanie szans edukacyjnych i rozwoju uzdolnień dzieci.	Liczba dzieci uczestniczących w zajęciach dodatkowych, proponowanych przez placówki oświatowe.
	4.4. Udzielanie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dla uczniów.	Placówki Oświatowe, PPP, MGOPS-Pedagog.	Cały okres trwania programu.	Stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla rodziny i dzieci. Wyrównywanie szans edukacyjnych i rozwoju uzdolnień dzieci.	Liczba dzieci uczestniczących w zajęciach proponowanych przez placówki oświatowe i PPP oraz rodzaje tych zajęć.
	4.5. Zapewnienie pomocy specjalistycznej w obszarach uzależnienia, przemocy w rodzinie: kierowanie osób uzależnionych na leczenie, do psychologa, na terapię małżeńską i rodzinną.	"Opoka" -Klub Abstynencki, PCPR, PPP, ZI.	Cały okres trwania programu.	Stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla rodziny i dzieci.	Liczba osób objętych terapią małżeńską i rodzinną oraz liczba udzielonych porad psychologicznych, liczba osób zgłaszających się do "Opoki", liczba osób, które odbyły program korekcyjno-edukacyjny dla sprawców przemocy.
	4.6. Stworzenie jednolitego i spójnego systemu informacyjnego (ulotka, książeczka) i bieżące	Wszyscy realizatorzy programu.	Cały okres trwania programu.	Wprowadzenie ogólnodostępnych informacji	Zaimplementowanie informacji na stronach internetowych wszystkich realizatorów programu.

		aktualizowanie strony internetowej w zakresie miejsc i form pomocy rodzinom będącym w kryzysie.			o różnorodnych formach pomocy rodzinie.	
5	Podjęmowanie działań na rzecz powrotu dziecka z pieczy zastępczej.	5.1. Pomoc rodzinie, z której dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej w odbudowaniu odpowiedniego środowiska wychowawczego z poprawnymi relacjami poprzez podjęcie współpracy z asystentem rodziny i koordynatorem pieczy zastępczej.	MGOPS w Opocznie, PCPR w Opocznie.	Cały okres trwania programu.	Umożliwienie powrotu dzieci z pieczy zastępczej do rodzin biologicznych.	Ilość rodzin współpracujących z asystentem rodziny po umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej.
		5.2. Podtrzymywanie kontaktów rodziców biologicznych z dzieckiem umieszczonym w pieczy zastępczej.	MGOPS w Opocznie, PCPR w Opocznie, Placówki - Domy Dziecka.	Cały okres trwania programu.	Umożliwienie powrotu dzieci z pieczy zastępczej do rodzin biologicznych.	Ilość odwiedzin, kontaktów rodziców biologicznych z dzieckiem.
		5.3. Pomoc rodzinie biologicznej w utrzymywaniu aktywności zawodowej w celu zapewnienia bezpieczeństwa socjalnego rodzinie.	MGOPS w Opocznie, PUP.	Cały okres trwania programu.	Umożliwienie powrotu dzieci z pieczy zastępczej do rodzin biologicznych.	Liczba osób/ rodziców, którzy utrzymali bądź podjęli pracę zarobkową.
		5.4. Realizacja planu pracy z rodziną i koordynowanie go z planem pomocy dziecku.	MGOPS w Opocznie, PCPR w Opocznie.	Cały okres trwania programu.	Umożliwienie powrotu dzieci z pieczy zastępczej do rodzin biologicznych.	Liczba planów sporządzonych na rzecz powrotu dziecka z pieczy zastępczej do rodziny biologicznej.
		5.5. Edukacja w rodzinach zagrożonych przemocą służąca wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców.	MGOPS w Opocznie, PCPR w Opocznie.	Cały okres trwania programu.	Umożliwienie powrotu dzieci z pieczy zastępczej do rodzin biologicznych.	Liczba osób skierowanych do odbycia „Szkoły dla rodziców” oraz Trening Zastępowania Agresji.
		5.6. Współpraca z instytucjami,	MGOPS	Cały okres trwania	Koordynacja działań	Ilość spotkań Zespołu ds. oceny

	podmiotami tj. sąd, organizator pieczy zastępczej, koordynator pieczy zastępczej, kuratorzy. Udział w spotkaniach Zespołu ds. okresowej oceny sytuacji dziecka przebywającego w pieczy zastępczej.	w Opocznie, PCPR w Opocznie, Sąd.	programu.	w kierunku reintegracji rodziny.	sytuacji dziecka, ilość grup roboczych ds. okresowej oceny sytuacji dziecka.
	5.7. Współfinansowanie pobytu dzieci w pieczy zastępczej.	MGOPS w Opocznie, UM w Opocznie.	Cały okres trwania programu.	Zapewnienie bezpiecznych warunków do rozwoju dzieci i młodzieży umieszczonych w pieczy zastępczej.	Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej. Kwota wydatków na pieczę zastępczą.

6. Monitoring i ewaluacja

Monitoring będzie stałym i ciągłym procesem obserwacji zmian ilościowych i jakościowych, mającym na celu zapewnienie informacji na temat skuteczności podejmowanych działań oraz osiąganych rezultatów. W ten sposób zostanie zapewniona bieżąca i etapowa kontrola stopnia realizacji nakreślonych zadań. Wypracowane wnioski będą stanowiły rekomendacje do określenia priorytetów zadaniowych oraz zabezpieczenia finansowego na realizację zadań. Po zakończeniu realizacji działań określonych w prezentowanym dokumencie sporządzony zostanie raport końcowy. Zostanie w nim dokonana ocena zrealizowanych przedsięwzięć oraz zostaną wskazane te formy działań, które powinny być kontynuowane w latach następnych oraz te, które powinny ulec modyfikacji. W perspektywie długoplanowej monitoring umożliwi zatem obserwację i analizę adekwatności stosowanych metod zmierzających do osiągnięcia celu oraz ewentualnych zmian strukturalnych w zakresie kierunków działań.

Monitorowanie Programu odbywać się będzie na podstawie:

- sprawozdań rocznych z realizacji zadań sporządzanych przez jednostki realizujące poszczególne zadania,
- sprawozdania końcowego z realizacji Programu.

Określone dla poszczególnych zadań wskaźniki ich realizacji mają charakter jakościowy i ilościowy oraz odnoszą się bezpośrednio do oczekiwanych efektów działań. W ramach poszczególnych celów i zadań wskazano podmioty odpowiedzialne za ich realizację, rozumianą jako nadzór nad wykonaniem zadania.

W ramach ewaluacji prowadzona będzie:

- wstępna informacja o podejmowanych działaniach w ramach programów,
- bieżąca informacja na podstawie sprawozdań,
- okresowa informacja o realizacji standardów opieki i wychowania wobec dzieci przebywających w pieczy zastępczej.

Koordynatorem realizacji zadań Programu jest Miejsko–Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie (Dział Pomocy Środowiskowej). Zmiany w działaniach Programu i jego aktualizacje wprowadzać będzie Dyrektor Miejsko–Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej po zatwierdzeniu przez Burmistrza Opoczna.

7. Źródła finansowania

Program jest finansowany ze środków własnych jednostek realizujących poszczególne zadania. Poszczególne podmioty odpowiadające za jego realizację mogą pozyskiwać dodatkowe środki finansowe z administracji rządowej oraz innych źródeł, m. in. ze środków unijnych. Zgodnie z zapisami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymywać dotacje celowe z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych z zakresu realizacji zadań systemu

pieczy zastępczej, przy czym wysokość dotacji nie może przekroczyć 50% wydatków przeznaczonych na realizację zadania.

Do podstawowych źródeł finansowania Programu należą:

- budżet Gminy Opoczno,
- budżet państwa na dofinansowanie zadań własnych,
- środki finansowe z funduszy unijnych pozyskane zarówno przez jednostki organizacyjne miasta, jak i organizacje pozarządowe i inne podmioty realizujące projekty społeczne w partnerstwie z miastem,
- środki finansowe podmiotów współpracujących z miastem w zakresie realizacji zadań niniejszego programu,
- dotacje z budżetu państwa na realizację zadań zleconych,
- programy rządowe z zakresu wspierania rodziny,
- środki z Europejskiego Funduszu Społecznego.

8. Podsumowanie

Rodzina i dzieci otrzymują specjalistyczne wsparcie wynikające z przepisów prawa. Podejmowane działania obejmują zarówno obszar pomocy materialnej, jak i wsparcie nierzeczowe. Nie istnieje jednolity wzorzec postępowania i pomagania rodzinie i dziecku. Każda rodzina może borykać się z innymi problemami, przeżywać różne trudności i potrzebować innego rodzaju pomocy. Podejmowane wobec rodziny działania mają systemowo wspierać rodziny, które doświadczają trudności opiekuńczo-wychowawczych, co w konsekwencji pozwoli odzyskać rodzinom poczucie własnej sprawczości i powrócić do prawidłowego wykonywania zadań i funkcji wynikających z jej istoty. Osiągnięcie tego celu będzie możliwe tylko przy współpracy instytucji powołanych do wspierania rodziny, przy współpracy i współdziałaniu ze strony rodzin, gdyż osiągnięcie zakładanych celów w znacznej mierze jest zależne od członków rodzin, ich motywacji do zmiany i sił w przezwyciężaniu trudności życiowych. Niniejszy Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2022 – 2024 opracowany został w oparciu o diagnozę rodzin z terenu gminy Opoczno. Pozwoli na ograniczenie dysfunkcji występujących na terenie Gminy Opoczno.

Spis tabel

Tabela 1 Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej.....	9
Tabela 2 Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia.	11
Tabela 3 Liczba ludności w Gminie Opoczno w latach 2018-2020	11
Tabela 4 Liczba ludności w Gminie Opoczno	12
Tabela 5 Liczba osób z terenu Gminy Opoczno w latach 2018- 2020 w podziale na grupy wiekowe ...	13
Tabela 6 Liczba dzieci w przedszkolach w Gminie Opoczno w latach 2018 - 2020.	13
Tabela 7 Szkoły Podstawowe w Gminie Opoczno w latach 2018-2020.....	14
Tabela 8 Wykształcenie mieszkańców Gminy Opoczno.	15
Tabela 9 Przestępstwa stwierdzone w Gminie Opoczno w latach 2018- 2020.	16
Tabela 10 Liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2018-2020.....	18
Tabela 11 Liczba osób korzystających ze wsparcia MGOPS w Opocznie z wyszczególnieniem powodów wsparcia.	18
Tabela 12 Liczba osób korzystających z usługi asystenta rodziny w latach 2018-2020.....	20
Tabela 13 Dane z podjętych przez Policję działań wobec przemocy w rodzinie "Niebieskie Karty".	25
Tabela 14 Liczba osób objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych w latach 2016-2020.	26

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba ludności w Gminie Opoczno.....	12
Wykres 2 liczba ludności w Gminie Opoczno z podziałem na obszar miejski i obszar wiejski.....	12
Wykres 3 Liczba osób z terenu Gminy Opoczno z podziałem na wiek.	13
Wykres 4 Liczba dzieci w przedszkolach w Gminie Opoczno w podziale na poszczególne lata.	14
Wykres 5 Liczba uczniów w Szkołach Podstawowych Gminy Opoczno z podziałem na poszczególne lata.....	14
Wykres 6 Wykształcenie mieszkańców Gminy Opoczno.	15
Wykres 7 Przestępstwa w Gminie Opoczno.	17
Wykres 8 Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2018 -2020.	18
Wykres 9 Liczba osób korzystających ze wsparcia MGOPS w Opocznie z wyszczególnieniem powodów wsparcia.	19
Wykres 10 Liczba rodzin korzystających z usługi asystenta rodziny w latach 2018 - 2020.	20

Wykaz skrótów

UM w Opocznie – Urząd Miejski w Opocznie

MGOPS w Opocznie – Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie

PCPR w Opocznie – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opocznie

ZI – Zespół Interdyscyplinarny

MKRPA- Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

ZIK – Zespół Interwencji Kryzysowej przy PCPR w Opocznie

KPP – Komenda powiatowa Policji

PUP – Powiatowy Urząd Pracy

MDK – Miejski Dom Kultury

Opracował:

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie

Dział Pomocy Środowiskowej

Zespół ds. Wspierania Rodziny

UZASADNIENIE

W związku z kończącym się okresem obowiązywania uchwały nr VI/74/2019 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 28 marca 2019 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Gminy Opoczno na lata 2019-2021, zachodzi konieczność podjęcia nowej uchwały. Zgodnie z treścią art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 821 z późn. zm.), do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny. Obowiązek podjęcia uchwały wynika z art. 179 pkt.1 cytowanej ustawy.

Treścią Programu są zapisy mające charakter diagnoz, analiz, wniosków, planów, celów i zasad polityki, których założeniem jest ustalenie potrzeb rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i działań mających na celu ich wsparcie.

Celem Programu jest zabezpieczenie podstawowych potrzeb rodzin i dzieci oraz wzmocnienie roli i funkcji rodziny jako naturalnego środowiska rozwoju dziecka w jego naturalnej rodzinie lub jego powrotu do rodziny. Program ustala zadania, które realizować będą wyznaczone podmioty w zakresie wspierania rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Ze względu na powyższe, przyjęcie uchwały jest zasadne i konieczne.